

Vankien kokemukset vastuuvirkamies toiminnasta Kylmäkosken vankilassa

Camilla Seppä

2025 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Vankien kokemukset vastuuvirkamies toiminnasta Kylmäkosken vankilassa

Camilla Seppä
Rikosseuraamusalan sosionomi
Opinnäytetyö
Maaliskuu 2025

Camilla Seppä

Vankien kokemukset vastuuvirkamies toiminnasta Kylmäkosken vankilassa

Vuosi

2025

Sivumäärä

42

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia vankien kokemuksia vastuuvirkamiestyöskentelestä Kylmäkosken vankilassa. Työssä selvitettiin, miten vastuuvirkamiesmalli vaikuttaa vankien arkeen, kuntoutumiseen ja rikoksettomaan elämään valmistautumiseen. Hyödynsaajina ovat Rikosseuraamuslaitos, vankilan henkilökunta sekä vangit itse, sillä tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää vastuuvirkamiestyön kehittämisessä ja vankien tukipalveluiden parantamisessa.

Tutkimuksen kehittämistehtävänä oli selvittää, millaisia kokemuksia vangeilla on vastuuvirkamiesten toiminnasta, millaista tukea ja ohjausta he saavat sekä miten vastuuvirkamiesmallia voitaisiin kehittää vastaamaan paremmin vankien tarpeita. Tutkimuksen viitekehys rakentui rikosseuraamusalan, sosiaalisen kuntoutuksen sekä dynaamisen turvallisuuden teorioista. Näiden pohjalta tarkasteltiin vankilan toimintaympäristöä, vastuuvirkamiesten roolia ja vankien kuntoutusprosessia. Menetelmällisesti tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jossa aineisto kerättiin teemahaastatteluilla. Haastatteluihin osallistui Kylmäkosken vankilan vangeja, ja aineisto analysoitiin teemoittelun avulla.

Keskeisinä tuloksina ilmeni, että vastuuvirkamiesten tarjoama tuki ja ohjaus vaikuttavat merkittävästi vankien kokemuksiin vankilassa. Vangit kokivat, että vastuuvirkamiesten rooli oli osittain epäselvä, ja heidän saatavuutensa sekä vuorovaikutuksen laatu vaihtelivat. Monet vangit toivoivat enemmän henkilökohtaista tukea ja selkeämpää ohjausta erityisesti kuntoutuksen ja arjen haasteiden osalta. Lisäksi esiin nousi koettu epätasa-arvoinen kohtelu sekä tarve paremmalle tiedonkululle. Tulosten perusteella johtopäätöksenä voidaan todeta, että vastuuvirkamiestyötä tulisi kehittää yhdenmukaisemmaksi ja vuorovaikutusta lisätä. Suosituksina ehdotetaan vastuuvirkamiesten roolin selkeyttämistä, vankien yksilöllisten tarpeiden huomioimista sekä paremman viestinnän ja ohjauksen järjestämistä.

Asiasanat: vastuuvirkamies, vankien kokemukset, dynaaminen turvallisuus, kuntoutus

Camilla Seppä

Prisoners' Experiences of Case Officer Activities at Kylmäkoski Prison

Year 2025 Pages 42

The aim of this Bachelor thesis was to examine prisoners' experiences with case officer work at Kylmäkoski Prison. The study investigated how the case officer model influences prisoners' daily lives, rehabilitation, and preparation for a crime-free life. The beneficiaries of this research include the Criminal Sanctions Agency, prison staff, and prisoners themselves, as the results can be used to improve case officer work and support services for prisoners.

The development task of this study was to explore prisoners' experiences of case officer activities, the support and guidance they receive, and how the case officer model could be improved to better meet their needs. The theoretical background of the study was based on theories of criminal sanctions, social rehabilitation, and dynamic security. These concepts provided a foundation for analyzing the prison environment, the role of case officers, and the rehabilitation process of prisoners. Methodologically, the study was conducted as qualitative research, with data collected through thematic interviews. The interviews were conducted with prisoners at Kylmäkoski Prison, and the data were analyzed using thematic analysis.

Key findings indicate that the support and guidance provided by case officers significantly affect prisoners' experiences in prison. Some prisoners found the role of case officers unclear, and the availability and quality of interaction varied. Many prisoners wished for more personal support and clearer guidance, particularly regarding rehabilitation and daily challenges. Additionally, issues of perceived unequal treatment and the need for better communication were highlighted. Based on the results, it can be concluded that case officer work should be made more consistent and interaction should be increased. Recommendations include clarifying the role of case officers, considering prisoners' individual needs, and improving communication and guidance.

Keywords: case officer, prisoners 'experiences, dynamic security, prison rehabilitation

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Rikosseuraamuslaitos toimintaympäristönä	3
2.1	Rikosseuraamuslaitos organisaationa.....	3
2.2	Rikosseuraamuslaitoksen tehtävät, arvot ja tavoitteet	4
2.3	Kylmäkosken vankila	5
3	Lähityön historia.....	6
3.1	Lähityö kansainvälisessä kontekstissa	8
3.2	Lähityön määritelmä	9
3.3	Dynaaminen turvallisuus	10
3.4	Sosiaalinen kuntoutus.....	11
3.5	Vastuuvirkamiestyöskentely	12
3.6	Vastuuvirkamiesmalli Kylmäkosken vankilassa.....	12
3.7	Vastuuvirkamiehen keskeiset tehtävät ja vastuut	13
4	Opinnäytetyön toteutus ja menetelmät	16
4.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	16
4.2	Tutkimusmenetelmä	16
4.3	Aineiston keruu	17
4.4	Aineiston analyysi	18
4.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset periaatteet	20
5	Tulokset	22
5.1	Vuorovaikutus	22
5.2	Tuki ja ohjaus.....	23
5.3	Koetut epäoikeudenmukaisuudet	24
5.4	Kehitysehdotukset.....	25
6	Johtopäätökset	26
6.1	Vastuuvirkamiestyön merkitys ja vuorovaikutuksen haasteet.....	26
6.2	Tuen riittävyys ja epätasa-arvo	27
6.3	Vastuuvirkamiestyön kehittämissuhteet.....	28
7	Pohdinta	28
7.1	Opinnäytetyön prosessi.....	29
7.2	Ehdotukset jatkokehitykselle.....	30
	Kuvat.....	34
	Taulukot	34
	Liitteet.....	35

1 Johdanto

Vankilaympäristössä, jossa ihmisen vapaus on rajoitettu, avautuu monimutkainen ja usein unohtunut maailma, jossa inhimilliset kokemukset ja tunteet näyttelevät keskeistä roolia. Kylmäkosken vankila, yksi Suomen suljetuista laitoksista, tarjoaa ainutlaatuisen tilan tarkastella, miten vastuuvirkamiestyö voi vaikuttaa vangin arkeen ja hänen mahdollisuuksiinsa kuntoutua. Vankilan seinien sisällä tapahtuu jatkuvaa vuorovaikutusta - vastuuvirkamiehet ovat niitä tärkeimpiä toimijoita, jotka päivittäin kohtaavat vankeja, tarjoavat tukea ja ohjausta sekä pyrkivät luomaan turvallisen ympäristön.

Tämän tutkimuksen aiheeksi valikoitui vankien kokemukset vastuuvirkamiestyöstä, sillä se on kriittinen mutta alituttu osa vankien kuntoutumisprosessia. Vastuuvirkamiesten toiminta vaikuttaa suoraan vankien kokemaan oikeudenmukaisuuteen, kuntoutuksen onnistumiseen sekä heidän sopeutumiseensa yhteiskuntaan vapautumisen jälkeen.

Aihe on tärkeä myös Rikosseuraamuslaitoksen kehittämistyön kannalta, sillä se tarjoaa arvokasta tietoa vankien näkökulmasta ja auttaa tunnistamaan kehityskohteita. Tutkimus liittyy laajempaan keskusteluun vankeinhoiton tavoitteista ja käytännöistä Suomessa. Rikosseuraamuslaitos (RISE) on viime vuosina panostanut kuntouttavaan vankeinhoitoon, jossa korostetaan yksilöllistä ohjausta ja sosiaalista kuntoutusta. Erityisesti dynaamisen turvallisuuden periaatteet ovat nousseet esiin, sillä ne yhdistävät valvonnan ja tuen muodostaen kokonaisvaltaisen lähestymistavan vankilan arkeen. Dynaaminen turvallisuus tarkoittaa, että vankilassa ei ole kyse vain valvonnasta, vaan myös vangin tarpeiden ja tunteiden ymmärtämisestä, mikä voi edesauttaa heidän sopeutumistaan ja valmistautumistaan elämään rikoksettomana yhteiskunnassa.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia vankien kokemuksia vastuuvirkamiestyöskentelystä Kylmäkosken vankilassa. Erityisesti tarkastellaan, kuinka vastuuvirkamiesten tarjoama tuki ja ohjaus vaikuttavat vankien tunnetiloihin, asenteisiin ja käyttäytymiseen. Kuntoutumisprosessi ei perustu vain fyysiseen ympäristöön, vaan myös siihen, kuinka vangit kokevat saamansa tuen ja miten se auttaa heitä sopeutumaan ja valmistautumaan elämään vapautumisen jälkeen.

Vankien kokemukset voivat myös paljastaa kehittämisalueita, joita ei ole aiemmin tunnistettu, ja siten parantaa vankilan toimivuutta ja yksilöllisten tarpeiden huomioimista. Tämä tutkimus voi tarjota tietoa, jonka avulla vankien kuntoutumista voidaan tukea entistä paremmin ja heidän sopeutumisensa yhteiskuntaan voidaan tehdä sujuvammaksi.

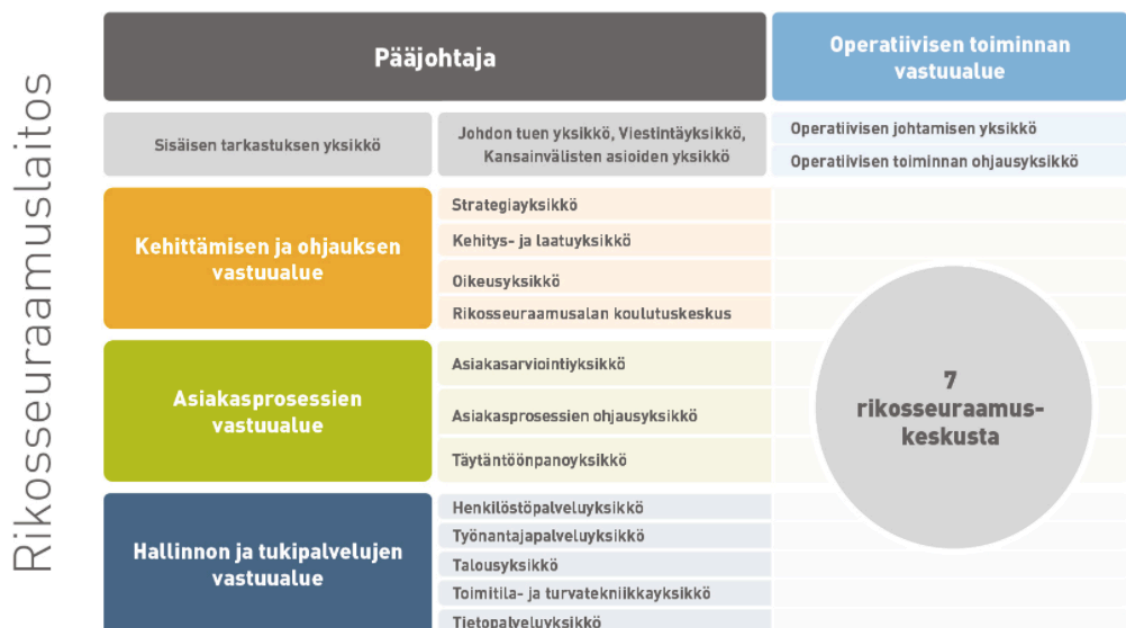
Lisäksi tutkimuksessa korostuu vuorovaikutuksen merkitys, miten vastuuvirkamiesten ja vankien väliset suhteet, kommunikointi ja kohtaamisten laatu voivat joko tukea tai estää yksilöllistä kuntoutumista ja rikoksetonta tulevaisuutta. Vuorovaikutuksen laatu on yksi tärkeimmistä tekijöistä, joka vaikuttaa vangin motivaation säilymiseen ja hänen valmiuteensa sitoutua kuntoutusprosessiin. Hyvin toimiva kommunikaatio voi myös estää väärinkäsityksiä ja epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia, jotka voivat vaikuttaa negatiivisesti vankien sopeutumiseen.

2 Rikosseuraamuslaitos toimintaympäristönä

Tässä luvussa käsitellään Rikosseuraamuslaitoksen (RISE) organisaatiota, toimintaperiaatteita ja arvoja sekä esitellään Kylmäkosken vankilaa, joka toimii opinnäytetyön toteuttamispaikkana. Lisäksi tarkastellaan keskeisiä käsitteitä ja lakeja, jotka ohjaavat vastuuvirkamiesten toimintaa, sekä kuvataan vastuuvirkamiesmallia.

2.1 Rikosseuraamuslaitos organisaationa

Rikosseuraamuslaitos on virasto, joka kuuluu oikeusministeriön hallinnonalaan ja toimii valtakunnallisesti. Se jakautuu neljään vastuualueeseen, jotka käsittävät kehittämisen ja ohjauksen, asiakasprosessit, hallinto- ja tukipalvelut sekä operatiivisen toiminnan. (Rikosseuraamuslaitos 2024a.) Operatiivisesta toiminnasta vastaava vastuualue kattaa 7 rikosseuraamuskeskusta, joiden alueilla sijaitsee yhdyskuntaseuraamustoimistoja, vankiloita ja muita yksiköitä. Rikosseuraamuslaitoksessa työskentelee noin 2 750 henkilöä. Tämä virasto on vastuussa rikosseuraamusten toteuttamisesta ja valvonnasta, sekä niiden kehittämisestä ja ohjauksesta valtakunnallisella tasolla Suomessa. (Rikosseuraamuslaitos 2024a.) Rikosseuraamuslaitosta johtaa pääjohtaja, joka on Anna Arola-Järvi. Pääjohtajan rooli on keskeinen, sillä hänellä on valtuudet vahvistaa laitoksen strategiset suunnitelmat ja sopia tavoitteista yhdessä oikeusministeriön kanssa. Lisäksi pääjohtaja ratkaisee sellaiset laitoksen toimintaan liittyvät asiat, jotka eivät ole erikseen määrätty muiden virkamiesten tehtäviksi tai säädetty laissa. Tämä korostaa pääjohtajan merkitystä Rikosseuraamuslaitoksen tehokkaana johtajana ja päätöksentekijänä. (Rikosseuraamuslaitos 2024a.) Kuva 1 kuvaa Rikosseuraamusalan organisaatiota.

Kuva 1: Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio. (Rikosseuraamuslaitos 2024a).

2.2 Rikosseuraamuslaitoksen tehtävät, arvot ja tavoitteet

Rikosseuraamuslaitoksen perustehtävät perustuvat sekä Rikosseuraamuslaitoksesta annettuun lakiin, että Vankeuslakiin (767/2005) ja muuhun rikosseuraamustoimintaa säätelevään lainsäädäntöön, jonka mukaan vankeusrangaistusten, yhdyskuntaseuraamusten ja tutkintavankeuden on toteuduttava turvallisesti ja lainmukaisesti. Laitoksen tavoitteena on vähentää tuomitujen riskiä syyllistyä uusiin rikoksiin. Tämä osoittaa laitoksen sitoutumisen rikosten ehkäisyyn ja yhteiskunnan turvallisuuden ylläpitämiseen. (Rikosseuraamuslaitos 2023.)

Rikosseuraamuslaitoksen toiminta perustuu vahvasti neljään keskeiseen arvoon: oikeudenmukaisuuteen, turvallisuuteen, ihmisen muutosmahdollisuuksiin sekä ihmisarvon kunnioittamiseen. Oikeudenmukaisuuden toteutuminen on läsnä kaikissa laitoksen toiminnan osa-alueissa, sillä laitos pyrkii takaamaan tasapuolisen kohtelun kaikille asiakkailleen, sekä heidän oikeuksiansa ja perusoikeuksiansa turvaamisen. Tämä ilmenee siten, että Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstö on sitoutunut inhimilliseen ja asialliseen suhtautumiseen, kohdellen jokaista asiakasta tasavertaisesti. Turvallisuus on toinen tärkeä arvo, joka näkyy paitsi yhteiskunnan turvallisuuden edistämisenä myös asiakkaiden ja ympäröivän yhteisön turvallisuuden varmistamisena. Turvallisuuden ylläpitämiseksi Rikosseuraamuslaitos panostaa tehokkaaseen valvontaan ja riskienhallintaan niin vankiloissa kuin yhdyskuntaseuraamuksia suoritettaessa. Kolmas keskeinen arvo, usko ihmisen mahdollisuuksiin muuttua ja kasvaa, ohjaa Rikosseuraamuslaitoksen kuntouttavia ohjelmia ja tukitoimintoja, joilla tuetaan asiakkaita rikosten jälkeisessä elämässä. Tavoitteena on auttaa tuomittuja löytämään uusi suunta elämälleen ja ehkäisemään uusintarikollisuutta, mikä edellyttää luottamusta siihen, että jokainen kykenee oppimaan virheistään ja muuttamaan elämäänsä. Ihmisarvon kunnioittaminen täydentää laitoksen arvopohjaa ja tarkoittaa, että jokainen asiakas kohdataan arvostavasti ja kunnioittavasti, riippumatta hänen taustastaan tai tekemistään rikoksista. (Rikosseuraamuslaitos 2024b.)

Näihin arvoihin sitoutuminen merkitsee sitä, että Rikosseuraamuslaitos pyrkii kaikessa toiminnassaan turvaamaan perus- ja ihmisoikeudet, kohdellen asiakkaitaan inhimillisesti ja oikeudenmukaisesti, sekä tukien heidän kuntoutumistaan ja sopeutumistaan yhteiskuntaan. Näin Rikosseuraamuslaitos täyttää yhteiskunnallisen roolinsa turvallisuuden ylläpitäjänä ja rikosten ehkäisijänä, mutta samalla kunnioittaen jokaisen yksilön arvoa ja mahdollisuuksia kohti parempaa tulevaisuutta. (Rikosseuraamuslaitos 2024b.)

Kuva 2: Rikosseuraamuslaitoksen perustehtävät ja arvot. (Rikosseuraamuslaitos 2024).

2.3 Kylmäkosken vankila

Kylmäkosken vankila on 113-paikkainen suljettu vankila, joka sijaitsee Akaan Kylmäkoskella ja kuuluu Hämeen ja Pirkanmaan Rikosseuraamuskeskukselle. Vankila on aloittanut toimintansa vuonna 1993 Hämeen lääninvankilana. Kylmäkosken vankilaan sijoitetaan Pirkanmaan alueen tutkinta-, vankeus- ja sakkovangit. Kylmäkosken vankilaan sijoitetaan miesvankeja. (Rikosseuraamuslaitos 2024.)

Kylmäkosken johtamisesta vastaa yksinpäällikön lisäksi, turvallisuudesta vastaava apulaisjohtaja sekä toiminnoista vastaava apulaisjohtaja. Vankilan henkilöstömäärä koostuu noin 85:stä henkilöstä, joista suurin osa on valvontahenkilöstöä. (Rikosseuraamuslaitos 2024.) Valvontahenkilöstön lisäksi kuuluu opinto-ohjaaja, pastori, psykologi, liikunnanohjaaja, sosiaalityöntekijä, erityisohjaaja, rikosseuraamustyöntekijät sekä rikosseuraamusesimiehet. Vankilan poliklinikalla työskentelevä terveydenhuoltohenkilöstö kuuluu terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisuuteen, joten terveydenhuollon henkilökuntaa ei ole laskettu vankilan henkilöstömäärään. Vankilassa on seitsemän vankiosastoa mukaan lukien restoratiivinen päihdekuntoutusosasto, näiden lisäksi on matkaselli- ja erityisosastot. Jokaisella osastolla on oma erillinen päiväjärjestys. (Rikosseuraamuslaitos 2024c.)

Vangeille on tarjolla työtoimintaa, joka painottuu kevyeen alihankintatyöhön kuten esimerkiksi, ravikärryjen pyörien kokoonpanotyötä, puhtaan pyykin järjestely- ja viikkaustyötä, tiivistäiden viimeistelytyötä, pientarvikkeiden pakkaustyötä sekä viheralueen ja pihan kunnossapitotyötä. Vankilan osastoilla vangeille on tarjolla järjestely- ja puhtaanapitotyötä, kuten

osasto puhdistajan-, vastaanoton puhdistajan- ja yleistilojen puhdistajan työtä. Vankila tarjoaa vangeille myös mahdollisuuden työskennellä vankilan keittiöllä tiskaajina. Vangeille laaditaan tarvittaessa oma henkilökohtainen opintosuunnitelma, mikäli he haluavat opiskella tuomionsa aikana. Kuntouttavia kursseja on monenlaisia, ja niitä toteutetaan sekä vankilan sisäisesti, että kolmannen sektorin toimesta. Näihin kuuluvat muun muassa Kalterit taakse-kurssi, Cognitive skills-kurssi, OMA-kurssi ja monet muut. (Rikosseuraamuslaitos 2024.)

3 Lähityön historia

Lähityö on ollut keskeinen osa suomalaista sosiaalityötä ja rikosseuraamusjärjestelmää jo pitkään. Sen juuret ulottuvat 1800-luvulle, jolloin köyhäinhoito ja yhteisöllinen vastuu muodostivat pohjan sosiaalihuollolle. Tuolloin yhteisöt vastasivat paikallisesti heikoimmassa asemassa olevien auttamisesta, mikä tarkoitti käytännössä sitä, että tukea tarvitsevat ihmiset saivat apua esimerkiksi seurakunnalta tai kyläyhteisöltä. (Haverinen, Kuronen & Pösö 2014, 45-47.) Tämä paikallisyhteisöjen merkittävä rooli sosiaalihuollon järjestäjänä alkoi vähitellen muuttua, kun valtio alkoi 1900-luvulla ottaa aktiivisempaa roolia sosiaalipalveluiden järjestämisessä. Tämä muutos merkitsi siirtymää kohti institutionaalisempia ja ammatillistuneempia sosiaalihuollon muotoja, mutta silti lähityön perusajatus, eli lähellä ihmisiä tehtävä työ, säilyi olennaisena osana sosiaalityötä. (Haverinen, Kuronen & Pösö 2014, 88-91.)

Rikosseuraamuslaitoksessa lähityöllä on ollut myös merkittävä rooli. Laine (2014) nostaa esiin, että rikosseuraamusjärjestelmän kehitys liittyi vahvasti 1900-luvun alun yhteiskunnallisiin muutoksiin, joissa korostui tarve kontrolloida ja valvoa rikoksentekijöitä, mutta samalla pyrittiin myös heidän kuntoutukseensa. Aluksi vankeusrangaistusten toteutus keskittyi laitoksissa tapahtuvaan valvontaan, mutta myöhemmin 1900-luvun loppupuolella painopiste alkoi siirtyä kohti avoimempia ja kuntouttavampia toimintamuotoja, kuten valvottua koepapautta, jossa yksilöiden kuntoutumista ja sopeutumista yhteiskuntaan pyrittiin tukemaan myös heidän vapautumisensa jälkeen. (Laine 2014, 140-144.)

Vankeinhoidossa lähityön merkitys on korostunut myös nykyaikana. Kainulainen ja Saari (2021) kuvaavat, miten vankeinhoito on siirtynyt entistä enemmän yksilölähtöiseen ja kuntouttavaan suuntaan. Vankien kanssa tehtävässä työssä pyritään tukemaan heidän sopeutumistaan takaisin yhteiskuntaan vapautumisen jälkeen, mikä sisältää esimerkiksi asumisen ja työelämään palaamisen tukemista. Tämä lähityö ei rajoitu pelkästään laitosten sisäpuolelle, vaan se jatkuu myös vapautumisen jälkeen, mikä auttaa varmistamaan rikoksettomaan elämään siirtymisen ja vähentämään uusintarikollisuutta (Kainulainen & Saari 2021, 137-140.)

Aktivoiva lähityö on keskeinen osa asiakkaiden kuntoutusta ja heidän rikoksettomaan elämään ohjaamista. Aktivoivan lähityön tarkoituksena on yhdistää päivittäiset valvonta- ja

ohjaustehtävät kuntouttavaan vuorovaikutukseen, jossa vangit kohdataan yksilöinä ja heidän tarpeensa otetaan huomioon. Tämä työote korostaa työntekijöiden aktiivista roolia asiakkaiden tukemisessa ja heidän arjen hallintataitojensa kehittämisessä. Erityisen tärkeää aktivoivassa lähityössä on vuorovaikutuksen monimuotoisuus, joka sisältää niin sanallisen kuin sanattoman viestinnän, sekä vangin tarpeisiin vastaavan ohjauksen. (Rikosseuraamuslaitos 2016.)

Vastuuvirkamiesmalli Kylmäkosken vankilassa on yksi tapa toteuttaa aktivoivaa lähityötä. Tämä malli antaa yksittäisille virkamiehille vastuun tiettyjen asiakkaiden ohjauksesta ja tukemisesta. Mallin tarkoituksena on varmistaa, että asiakas saa johdonmukaista ja henkilökohtaista tukea samalta henkilöltä, mikä luo jatkuvuutta ja luottamusta vuorovaikutussuhteeseen. Näin vastuuvirkamiesmalli tukee aktivoivan lähityön periaatteita, joissa työntekijän rooli on keskeinen asiakkaiden arjen sujumisen ja kuntoutumisen edistämässä. Mallin avulla pyritään myös vähentämään asiakkaiden välistä väkivaltaa ja lisäämään yleistä turvallisuutta vankilassa, sillä jatkuva ja luottamuksellinen suhde virkamieheen voi helpottaa vangin sopeutumista vankilan arkeen ja vähentää konfliktitilanteita. (Rikosseuraamuslaitos 2016.)

Lähityön kehittämisessä hankkeet ovat olleet merkittävässä roolissa, erityisesti rikosseuraamuslaitoksen toiminnan uudistamisessa ja parantamisessa. Vuonna 2018 käynnistetty Lähityöhanke keskittyi vankiloissa tapahtuvan lähityön kehittämiseen. Hankkeen tavoitteena oli lisätä vankien osallistumista toimintoihin sellin ulkopuolella, kehittää henkilökunnan ja vankien välistä vuorovaikutusta sekä luoda jokaiselle vankilalle lähityön ohjausryhmä, joka koordinoi laitoksissa tehtävää lähityötä. (Pietikäinen 2018.) Tämän ohjausryhmän tarkoituksena oli edistää moniammatillista yhteistyötä ja varmistaa, että lähityön mallit otetaan käyttöön kaikissa yksiköissä.

Lähityöhankeen yksi keskeisistä tavoitteista oli kehittää nimettyjen lähityöntekijöiden toimintamalli, jossa jokaiselle rangaistusta suorittavalle vangille nimetään oma vastuutyöntekijä. Tämä malli pyrkii takaamaan yksilöllisemmän ja kokonaisvaltaisemman tuen vangin tarpeiden mukaisesti. (Pietikäinen 2018.) Hankkeessa pilotoitiin uusia toimintatapoja, kuten vangin perehdyttämistä ja sosiaalisen kuntoutuksen tukemista. Näillä toimilla pyrittiin varmistamaan, että vangit saavat riittävästi ohjausta ja tukea, mikä edistää heidän re-integraatiotaan yhteiskuntaan.

Lähityön tulevaisuudessa painopiste on erityisesti henkilöstön osaamisen kehittämisessä ja vuorovaikutustaitojen vahvistamisessa. Pietikäinen (2018) korostaa, että lähityömalli elää ajassa ja vaatii jatkuvaa sopeutumista, ja kehittämistä vastaamaan sekä henkilökunnan että asiakkaiden tarpeisiin. Tähän sisältyy esimerkiksi jatkuva täydennyskoulutus ja perehdyttäminen, jotta työntekijät voivat toimia tavoitteellisesti vuorovaikutussuhteissa ja edistää vankien muutosmotivaatiota. Hankkeen aikana korostettiin myös henkilökunnan työhyvinvoinnin tukemista ja työyhteisöjen kehittämistä, jotta lähityö olisi kestävä ja vaikuttavaa pitkällä

aikavälillä. Lähityön tulevaisuus nojaa myös teknologian hyödyntämiseen, kuten sähköisen asiainnin mahdollisuuksien lisäämiseen. Tämä auttaa esimerkiksi vangin ja hänen omaistensa välisen yhteydenpidon tukemisessa, mikä vahvistaa vankien sosiaalista verkostoa vapautumisen jälkeen. (Pietikäinen 2018.) Samalla kehitetään uusia menetelmiä, jotka mahdollistavat moniammatillisen tiimityön ja matalan kynnyksen palveluohjauksen, mikä parantaa vankien mahdollisuuksia saavuttaa rikokseton elämä.

3.1 Lähityö kansainvälisessä kontekstissa

Kansainvälisesti lähityö on kehittynyt eri tavoin eri maissa, mutta sen peruseriaatteen ovat usein samanlaisia: yksilöllinen kohtaaminen, asiakkaan tilanteen ymmärtäminen ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. (United Nations 2015.) Esimerkiksi Euroopan vankilasäännöt (European Prison Rules) ja Nelson Mandela -säännöt (Yhdistyneiden kansakuntien perussäännöt vankien kohtelusta) tarjoavat tärkeitä ohjeistuksia, joiden tarkoituksena on turvata vankien oikeudet ja ihmisarvo. Nämä säännöt korostavat inhimillisen kohtelun ja kuntouttavan työn merkitystä. (Council of Europe 2006.)

Euroopan neuvoston laatimat Euroopan vankilasäännöt ovat merkittävä ohjeistus Euroopan maiden vankiloiden toiminnalle ja vangittujen kohtelulle. Ne korostavat vankien inhimillistä kohtelua ja pyrkivät edistämään heidän sosiaalista sopeutumistaan yhteiskuntaan (Council of Europe 2006, 12.) Vankilasäännöissä painotetaan yksilöllistä ohjausta ja tukitoimia, joita voidaan pitää eräänlaisena lähityön muotona. Säännöissä korostetaan myös vankiloiden yhteistyötä paikallisten sosiaali- ja terveyspalveluiden kanssa, jotta vangit saisivat tarpeellista tukea ja kuntoutusta. (Council of Europe 2006 15.)

Nelson Mandela -säännöt, jotka YK hyväksyi vuonna 2015, asettavat kansainväliset standardit vankien kohtelulle. Säännöt korostavat vankien ihmisarvoa ja oikeutta laadukkaaseen terveydenhuoltoon ja kuntouttaviin palveluihin. (United Nations, 2015, s. 3.) Ne vaativat myös vankiloiden henkilökunnalta ammattitaitoa ja koulutusta, jotta vangit saavat tarpeellista tukea ja että heidän oikeuksiaan kunnioitetaan. Säännöissä korostetaan yksilöllisen lähestymistavan merkitystä vankien auttamisessa ja kuntouttamisessa, mikä on yhteneväistä lähityön peruseriaatteiden kanssa. (United Nations 2015 6.)

Kainulainen ja Saari (2021) korostavat, että kansainvälisesti lähityön keskiössä on ajatus sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta ja yksilöllisten tarpeiden huomioimisesta. Tämä näkyy erityisesti vankeinhoidossa, jossa monissa maissa pyritään kehittämään yksilöllisiä kuntoutuspolkuja vapautuville vangeille. Tämän lähestymistavan taustalla on uskomus, että yksilön tukeminen heidän omassa ympäristössään vähentää eristymisen tunnetta ja edistää parempia tuloksia niin yksilön kuin yhteiskunnankin näkökulmasta. Kansainväliset esimerkit osoittavat, että lähityön peruseriaatteen, kuten yksilöllisyyden korostaminen ja avun vieminen ihmisten omaan arkeen, ovat monien sosiaalihuollon ja rikosseuraamusjärjestelmien perustana.

3.2 Lähityön määritelmä

Rikosseuraamuslaitos (Rise) toimii keskeisessä roolissa Suomen rikosseuraamusjärjestelmässä, vastaten rangaistusten täytäntöönpanosta sekä asiakkaiden ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden kuntoutuksesta. Turvallisuus on tässä työssä keskeinen elementti, joka ulottuu kaikkiin toimintoihin ja on jokaisen Risen työntekijän vastuulla. Turvallisuus Risen toiminnassa ei ole pelkästään teknistä tai fyysistä turvallisuutta, vaan se perustuu vahvasti vuorovaikutukselliseen työotteeseen, joka tunnetaan myös lähityönä. Tämä lähityöote näkyy erityisesti asiakkaiden ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden kanssa tapahtuvassa päivittäisessä kanssakäymisessä, jonka tavoitteena on kuntoutus ja rikoksista irti pääseminen. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Vuorovaikutteinen lähityö on rikosseuraamuslaitoksen työn ytimessä. Kyse on kuntoutukseen tähtäävästä työstä, joka tapahtuu jokaisessa kohtaamisessa vangin tai yhdyskuntaseuraamusasiakkaan kanssa. Tämä työote ei ole vain yksittäinen toimenpide tai ohjelma, vaan se on olennainen osa koko työskentelykulttuuria. Vuorovaikutteinen lähityö tarkoittaa sitä, että vangit ja asiakkaat kohdataan ihmisinä, joilla on omat tarpeensa ja haasteensa. Tämä lähestymistapa edistää turvallisuutta, sillä se luo ilmapiirin, jossa vangit voivat kokea olonsa turvalliseksi ja jossa he voivat luottaa henkilökuntaan. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Vuorovaikutus ei ole pelkästään sanallista kommunikaatiota, vaan se sisältää laajemmin kaikki ne tavat, joilla henkilökunta on vuorovaikutuksessa asiakkaiden kanssa. (Rikosseuraamuslaitos 2020.) Lähityöhön voi kuulua esimerkiksi vangin neuvominen, perehdyttäminen vankilan sääntöihin ja käytäntöihin, tukeminen arkipäivän asioiden hoitamisessa, sekä keskustelu ja kuuntelu. Näissä kohtaamisissa asiakkaiden kuntoutuminen ja mahdollisuus rikoksettomaan elämään ovat aina keskiössä. Tämä vaatii henkilökunnalta paitsi ammattitaitoa ja tietoa, myös empatiakykyä ja kykyä rakentaa luottamuksellisia suhteita.

Turvallisuuden ja vuorovaikutuksellisen työn merkitystä korostaa myös se, että vangit ovat usein eläneet olosuhteissa, joissa luottamus toisiin ihmisiin on voinut olla heikkoa tai jopa olematonta. Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on paitsi valvoa rangaistusten täytäntöönpanoa, myös tarjota mahdollisuus uudelle alulle ja rikoksettomalle elämälle. Tämä onnistuu vain, jos vangit kokevat olonsa turvalliseksi ja voivat luottaa henkilökuntaan. Vuorovaikutteinen lähityö auttaa luomaan tällaisen turvallisen ja kuntoutumista tukevan ilmapiirin, jossa vangit voivat käsitellä menneisyyttään, oppia uusia taitoja ja valmistautua elämään rangaistuksen suorittamisen jälkeen. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Kehitysjohtaja Riitta Kari on todennut, että jokainen kohtaaminen vangin kanssa on merkityksellinen. Tämä ajatus kiteyttää hyvin Risen lähityöotteen: jokainen kontakti on mahdollisuus vaikuttaa vangin elämään positiivisesti, tukea hänen kuntoutumistaan ja edistää rikoksetonta tulevaisuutta. (Rikosseuraamuslaitos 2020.) Tällainen vuorovaikutteinen lähestymistapa ei ole

aina helppo, sillä se vaatii työntekijöiltä jatkuvaa ammattitaidon kehittämistä, joustavuutta ja kykyä kohdata erilaisia ja haastavia tilanteita. Kuitenkin juuri tämä työote on avainasemassa, kun pyritään luomaan turvallinen ja kuntoutumista edistävä ympäristö niin vankiloissa kuin yhdyskuntaseuraamustoimistossakin.

3.3 Dynaaminen turvallisuus

Dynaaminen turvallisuus rikosseuraamusalalla on kokonaisvaltainen lähestymistapa, jossa turvallisuus nähdään kaikkea koskevana ja jokapäiväiseen toimintaan liittyvänä ajattelutapana. Tämä käsitys korostaa vuorovaikutuksen, läsnäolon ja havainnoinnin merkitystä vankilassa. Dynaamisen turvallisuuden ydin on, että henkilökunnan on asetettava etusijalle asiakkaiden kanssa käytävä päivittäinen kommunikointi ja vuorovaikutus. Tämä lähestymistapa perustuu korkeaan ammattietiikkaan ja pyrkii takaamaan vankilassa hyvän järjestyksen, tehokkaan kuntoutumisen sekä valmistautumisen vapauteen. (Rikosseuraamuslaitos 2015.)

Rikosseuraamuslaitoksen strategian mukaisesti "kohti avoimempaa täytöntöönpanoa" henkilöstön turvallisuusosaamiselle asetetaan uusia haasteita. Tämä strategia korostaa tarvetta strukturoitua ja ammattitaitoiseen riskien arviointiin, jotta riittävä turvallisuustaso voidaan säilyttää ja täytöntöönpanotyön uskottavuus varmistaa. Turvallisuus on yksi strategian neljästä arvosta ja se koskee kaikkea toimintaa. Henkilökunnan on oltava hyvin perehdytetty laitoksen strategisiin tavoitteisiin. Turvallisuuden perusta on ennen kaikkea henkilökunnan osaaminen, ammattitaito ja suunnitelmallinen toiminta. Dynaaminen turvallisuus edellyttää, että henkilöstö ymmärtää, miten vuorovaikutus ja läsnäolo vaikuttavat vankilan turvallisuuteen ja miten ne voivat parantaa asiakkaiden kuntoutumismahdollisuuksia. Näin varmistetaan, että turvallisuus ei ole vain erillinen osa toimintaa, vaan integroitu osa kaikkia päivittäisiä prosesseja. (Rikosseuraamuslaitos 2015.) Kuva 3 kuvaa dynaamista turvallisuutta ja sen ydinelementtejä.

Kuva 3: Dynaaminen turvallisuus. (Ylikomi 2020).

3.4 Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalinen kuntoutus on olennainen osa rikosseuraamusjärjestelmää, ja sen tarkoituksena on parantaa vankien ja valvotussa koevapaudessa olevien yksilöiden kykyä selviytyä arjen haasteista ja edistää heidän sopeutumistaan yhteiskuntaan. Kuntoutuksessa keskitytään arjen hallinnan ja sosiaalisten taitojen vahvistamiseen, kuten taloudenhoitoon, ajanhallintaan, ja vuorovaikutustaitoihin. Näiden taitojen kehittäminen auttaa vähentämään riskiä syrjäytyä ja rikosten uusimista. Kuntoutuksen avulla tuetaan yksilöitä löytämään merkityksellisiä rooleja yhteisössään ja rakentamaan itsenäistä elämää. (Rikosseuraamuslaitos 2023.)

Sosiaalinen kuntoutus sisältää yksilöllisesti suunniteltua ohjausta sekä ryhmämuotoista toimintaa. Ohjauksessa keskitytään esimerkiksi työelämävalmiuksiin, terveyden edistämiseen ja arjen ongelmatilanteiden ratkaisuun. Tärkeää on myös asenteiden ja motivaatioiden muutos, jotka tukevat vankeuden jälkeistä elämää ja sopeutumista yhteiskunnan normeihin. Kuntoutusprosessissa painotetaan erityisesti kokonaisvaltaista elämänhallintaa, mikä tarkoittaa, että yksilö saa tukea niin henkiseen kuin fyysiseen hyvinvointiinsa liittyvissä asioissa. Tämä prosessi voi olla ratkaiseva tekijä rikosten uusimisen ehkäisemisessä ja yksilön onnistuneessa integroitumisessa yhteiskuntaan. (Rikosseuraamuslaitos 2023.)

3.5 Vastuuvirkamiestyöskentely

Vastuuvirkamiestyöskentely viittaa tehtävämalliin, jossa tietty virkamies, usein vartija tai rikosseuraamustyöntekijä, ottaa vastuun asiakkaan ohjaamisesta ja valmentamisesta kohti rikoksetonta elämää ja vapauteen palaamista. Malli korostaa dynaamista turvallisuutta, jossa virkamiehen aktiivinen rooli auttaa rikosten ehkäisyssä sekä rangaistusaikana että sen jälkeen. Kylmäkosken vankilassa vastuuvirkamiehen työskentely muodostaa tärkeän osan vangin vankeusajan hallinnasta ja kuntouttavasta tuesta. Vangille nimetään aina vastuuvirkamies, joka vastaa hänen arjensa sujumisesta, sekä vankeusajana asetettujen tavoitteiden seuramisesta ja edistämisestä. Vastuuvirkamiehen työn perustana on auttaa vankia ottamaan vastuuta omasta arjestaan, mutta samalla tarjota jatkuvaa ohjausta, joka mahdollistaa rikoksettomiaan elämään palaamisen. Vastuuvirkamiehen työhön kuuluu myös käytännön lupien, kuten tapaamis- ja poistumislupien, järjestäminen ja niihin liittyvien prosessien ohjeistus. (Rikosseuraamuslaitos 2024c.)

3.6 Vastuuvirkamiesmalli Kylmäkosken vankilassa

Kylmäkosken vankilassa vastuuvirkamiehen toiminta toteutetaan lähityöotteisesti, mikä tarkoittaa, että henkilökunta pyrkii olemaan jatkuvasti läsnä vankien arjessa. Tämä lähestymistapa edistää luottamuksellisia suhteita ja auttaa vahvistamaan vangin sosiaalisia taitoja, jotka ovat usein keskeisiä kuntoutuksessa. Lähityöote näkyy päivittäisissä tilanteissa, kuten ruokailuissa, ulkoiluissa ja muissa arjen toiminnoissa, joissa henkilökunta voi ohjata ja opastaa vankeja, sekä olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Kylmäkosken vankila on myös painottanut yksilöllisen kohtaamisen tärkeyttä, eli jokainen vanki pyritään kohtaamaan henkilökohtaisesti, hänen taustansa ja tarpeensa huomioiden. Vastuuvirkamiehen roolissa korostuvat ennen kaikkea ihmisläheisyys ja kyky kohdata vanki tasavertaisesti, mikä edistää kuntoutumista ja antaa vangille turvallisen ympäristön käsitellä omia tavoitteitaan sekä haasteitaan. (Rikosseuraamuslaitos 2024c.)

Hyödyt vastuuvirkamiestyöskentelystä ovat merkittävät. Se edistää asiakkaan elämänhallintaa, tukee rikoksettomaan elämäntapaan valmistautumista ja auttaa sijoittumaan takaisin yhteiskuntaan. Vastuuvirkamiesmalli tukee myös laitosturvallisuutta, koska virkamiehet ovat jatkuvassa yhteydessä vankeihin, tunnistavat mahdolliset ongelmat ajoissa ja voivat reagoida niihin ennaltaehkäisevästi. Tämä proaktiivinen lähestymistapa lisää koko laitoksen turvallisuutta ja vähentää väkivaltaisia tai riskialttiita tilanteita. (Ylikomi 2020.)

Vastuuvirkamiestyöskentely

Mistä on kyse?

Jokaisella vangilla on nimetty vastuuvirkamies. Vastuuvirkamies on henkilö, joka on vankeusrangaistukseksi arjessa aktiivisesti läsnä ja huolehtii vankeusrangaistukseksi täytäntöönpanon sujuvuudesta. Vastuuvirkamies ottaa sinuun yhteyttä yhteistyön aloittamiseksi.

Hyödyt

Vastuuvirkamies opastaa, ohjaa, tukee ja kannustaa sinua onnistumaan sekä saamaan eväitä rikoksettomaan elämään ja vapauteen.

Vastuuvirkamiehesi on:

Käsiteltäviä asioita

Vastuuvirkamies keskustelee kanssasi säännöllisesti ja keskusteluissa voit ottaa esiin laajasti itseäsi koskevia asioita. Suunnittelette yhteistyössä rangaistuksen suorittamistasi ja sen mahdollisia eri vaiheita (esim. avolaitossijoitus, valvottu koevapaus) ja hän ohjaa sinua yksikön palveluihin. Vastuuvirkamies arvioi kanssasi tavoitteissasi etenemistä sekä antaa palautetta.

Muu asiointi

Sinulle nimetyn vastuuvirkamiehen lisäksi voit kääntyä asioissasi myös muiden virkamiesten puoleen. Vastuuvirkamies opastaa sinua, jotta saat tarvitsemasi palvelut.

Kuva 4: Vastuuvirkamies-toimintamalli vankilassa: vastuuvirkamies. Ohje. (Ylikomi 2020).

3.7 Vastuuvirkamiehen keskeiset tehtävät ja vastuut

Vastuuvirkamiehen rooli vankilan arjessa on keskeinen, sillä hän toimii päivittäisessä vuorovaikutuksessa vankien kanssa, edistäen turvallisuutta ja tukien vankien kuntoutumista. Vastuuvirkamies on usein vangin ensisijainen yhteyshenkilö, joka auttaa tämän arjen haasteissa ja ohjaa kohti rikoksetonta elämää. Tämä rooli edellyttää jatkuvaa läsnäoloa, aktiivista seuranta ja kykyä reagoida nopeasti erilaisiin tilanteisiin. (Ylikomi 2020.)

Vankilan arjessa vastuuvirkamies osallistuu monenlaisiin tehtäviin, jotka voivat vaihdella päivittäisestä turvallisuuden valvonnasta vangin rangaistussuunnitelman seurantaan. Vastuuvirkamies ohjaa vankeja heidän päivittäisissä toimissaan, kuten työtehtävissä, koulutuksessa ja vapaa-ajan aktiviteeteissa, varmistaen samalla, että näiden toimien kautta saavutetaan asetetut kuntoutustavoitteet. Vastuuvirkamiehen rooli vankilan arjessa ulottuu myös konfliktien hallintaan ja ennaltaehkäisyyn. Hän on usein ensimmäinen henkilö, joka havaitsee mahdolliset ongelmat tai jännitteet asiakkaiden keskuudessa, ja hänellä on kyky puuttua niihin ajoissa. (Ylikomi 2020.)

Vastuuvirkamiehen keskeiset tehtävät ja vastuut ovat monipuolisia ja vaihtelevat yksilöllisen ohjauksen tarjoamisesta vangin kokonaistilanteen hallintaan. Vastuuvirkamiehen rooli alkaa

usein vangin tulotilanteen haltuunotolla, jolloin hän perehdyttää vangin vankilan toimintaan, osaston päiväjärjestykseen, sekä vankilan sääntöihin ja oikeuksiin. Tämä vaihe on erityisen tärkeä, sillä se luo pohjan vangin sopeutumiselle vankilaolosuhteisiin ja auttaa hahmottamaan rangaistusajan suunnitelman (Ransu) toteutusta. Tulovaiheen jälkeen vastuuvirkamies laatii yhdessä vangin kanssa tavoitteellisen suunnitelman, jonka toteutumista seurataan säännöllisesti, vähintään kolme kertaa vuodessa. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Yksilöllinen ohjaus on keskeinen osa vastuuvirkamiehen työskentelyä. Tämä ohjaus perustuu vangin henkilökohtaisiin tarpeisiin ja kuntoutussuunnitelmaan, joka tähtää rikoksettomaan elämäntapaan. Vastuuvirkamies tukee vankia elämänhallintataitojen kehittämisessä, kuten taloudenhoidossa, ihmissuhdetaidoissa ja työelämävalmiuksissa. Hänen roolinsa on myös valmentava, ja hän motivoi vankia sitoutumaan omaan kuntoutusprosessiinsa esimerkiksi osallistumalla erilaisiin ohjelmatoimintoihin, kuten päihteettömyysohjelmiin ja ammatilliseen koulutukseen. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Moniammatillinen yhteistyö on keskeinen osa vastuuvirkamiehen työskentelyä. Tämä yhteistyö tarkoittaa, että vastuuvirkamies toimii tiiviissä yhteistyössä muiden asiantuntijoiden, kuten psykologien, sosiaaliohjaajien, erityisohjaajien ja opinto-ohjaajien kanssa. Tämä varmistaa, että vangin kuntoutusprosessi on kattava ja monipuolinen, huomioiden kaikki hänen tarvitsemansa palvelut. Esimerkiksi vangin osallistuminen työtoimintaan tai erilaisiin kuntoutusohjelmiin edellyttää tiivistä koordinoitua eri asiantuntijoiden välillä, ja vastuuvirkamies varmistaa, että kaikki nämä toimenpiteet tukevat vangin rangaistusajan suunnitelmaa ja tavoitteita. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Vastuuvirkamiehen tehtäviin kuuluu myös vankilan yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito. Tähän sisältyvät tekniset, taktiset ja dynaamiset turvallisuustehtävät, kuten vankien asuintilojen tarkastaminen, päihdetestaukset sekä vankilan turvallisuusjärjestelyiden valvonta. Dynaaminen turvallisuus viittaa erityisesti vastuuvirkamiehen kykyyn luoda luottamuksellisia suhteita vankien kanssa, mikä auttaa ennaltaehkäisemään konflikteja ja ylläpitämään vankilan arjen sujuvuutta. Ennakoivalla otteella on tärkeä rooli vankilan turvallisuuden varmistamisessa. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Vapautumisprosessin hallinta on myös tärkeä osa vastuuvirkamiehen työtehtäviä. Hän valmistelee vangin siirtymistä vapauteen tai muihin rangaistusmuotoihin, kuten yhdyskuntaseurauksiin. Tämä prosessi sisältää muun muassa vapauttamissuunnitelman laatimisen, yhteydenpidon vangin omaisten ja ulkopuolisten viranomaisten kanssa sekä tarvittavien tietojen siirron vastaanottavalle taholle. Vastuuvirkamies varmistaa, että kaikki vapautumiseen liittyvät järjestelyt ovat kunnossa, ja että vangilla on tarvittavat valmiudet sopeutua takaisin yhteiskuntaan rikoksettomana yksilönä. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Vastuuvirkamiehen tehtävät ovat laaja-alaisia ja vaativat sekä sosiaalisia että organisatorisia taitoja. Vastuuvirkamies toimii vangin ensisijaisena tukihenkilönä koko rangaistusajan ajan, alkaen tulovaiheesta aina vapautumisen valmisteluun saakka. Työssään vastuuvirkamies yhdistää moniammatillisen yhteistyön, turvallisuuden ylläpidon ja vangin yksilöllisen ohjauksen, mikä tekee hänestä avainhenkilön vangin kuntoutumisprosessissa ja sujuvassa paluussa yhteiskuntaan.

Kuva: Pia Ylikomi

Kuva 5: Rikoksettomaan elämäntapaan valmentaminen. (Ylikomi 2020).

Kuva: Pia Ylikomi

Kuva 6: Rikoksettomaan elämäntapaan valmentaminen. (Ylikomi 2020).

4 Opinnäytetyön toteutus ja menetelmät

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön toteutusta ja käytettyjä menetelmiä. Aluksi esitellään tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet, joiden avulla määritellään tutkimuksen suunta ja keskeiset päämäärät. Tämän jälkeen kuvataan tutkimusmenetelmä, joka valitaan tiedon keräämiseksi ja analysoimiseksi, sekä perustellaan, miksi kyseinen menetelmä soveltuu tutkimuksen tarpeisiin. Luvussa käydään myös läpi, miten aineisto kerätään ja millaisin menetelmin tiedot hankitaan tutkimuskohteista. Seuraavaksi esitellään aineiston analyysitapa, jonka avulla kerätty tieto jalostetaan tutkimuskysymyksiin vastaaviksi tuloksiksi. Lopuksi tarkastellaan tutkimuksen luotettavuutta ja eettisiä periaatteita, joiden avulla varmistetaan tutkimuksen läpinäkyvyys ja osallistujien oikeuksien kunnioittaminen.

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia vankien kokemuksia vastuuvirkamiestyöskentelystä Kylmäkosken vankilassa. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten vankilassa toteutettava vastuuvirkamiesmalli vaikuttaa vankien kokemuksiin ja kuntoutumiseen. Tutkimuksen kohteena ovat erityisesti vastuuvirkamiesten rooli vankien arjessa, heidän tarjoamansa tuki ja se, miten nämä tekijät vaikuttavat vankien sopeutumiseen vankilaelämään ja valmistautumiseen vapauteen. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset laaditaan tukemaan työn tavoitteita.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset:

Millaisia kokemuksia vangeilla on vastuuvirkamiestyöskentelystä Kylmäkosken vankilassa?

Millaisia parannusehdotuksia vangit esittävät vastuuvirkamiestyöskentelyn kehittämiseksi?

Näiden tutkimuskysymysten avulla pyrin tarkastelemaan vastuuvirkamiestyöskentelyn vaikutuksia vankien arkeen ja kuntoutumiseen. Tavoitteena oli paitsi ymmärtää vankien kokemuksia myös tuottaa tietoa, joka voisi auttaa kehittämään vastuuvirkamiesmallia entistä toimivammaksi.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä käytin laadullista tutkimusta, jossa aineistoa keräsin puolistrukturoiduilla haastatteluilla. Puolistrukturoitu haastattelu on laadullisen tutkimuksen menetelmä, jossa haastattelun runko on ennalta määritelty, mutta kysymykset ovat joustavia ja mahdollistavat syventävän keskustelun. Puolistrukturoitu haastattelu sijoittuu strukturoidun ja avoimen haastattelun välimaastoon. Laadullinen tutkimusmenetelmä soveltuu erityisesti tilanteisiin, joissa halutaan ymmärtää ilmiöiden syvällisiä merkityksiä ja niiden yhteyksiä. Laadullinen tutkimus tarjoaa mahdollisuuden tutkia inhimillistä toimintaa kokemuksina monipuolisesti sekä yksityiskohtaisesti, ja sen tavoitteena on ilmiöiden kokonaisvaltainen ymmärtäminen. (Tuomi & Sarajarvi 2018.) Tämän tutkimusmenetelmän avulla voidaan tarkastella syvällisesti

esimerkiksi vastuuvirkamiehen roolia ja kokemuksia vankilaympäristössä sekä vangin kuntoutusprosessin eri vaiheita.

Laadullinen tutkimus pohjautuu usein aineistolähtöiseen analyysiin, jossa aineistoa kerätään esimerkiksi haastatteluiden, havainnoinnin tai dokumenttianalyysin kautta. Tämä menetelmä mahdollistaa tutkittavan ilmiön tarkastelun kontekstissaan, mikä on erityisen tärkeää sosiaalisten ja inhimillisten prosessien tutkimisessa. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja korostaa, että tutkimuksessa pyritään ymmärtämään ilmiötä tutkittavien omasta näkökulmasta käsin, ja tutkijan tehtävänä on tulkita ja selittää näitä näkemyksiä niiden todellisessa ympäristössä. (Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja 2020.)

Laadullisen tutkimuksen juuret ovat humanistisissa ja yhteiskuntatieteellisissä perinteissä, erityisesti sosiologiassa ja antropologiassa. Tuomi ja Sarajärvi (2018) korostavat, että laadullinen tutkimus syntyi tarpeesta ymmärtää ihmisten toimintaa ja kokemuksia heidän omasta näkökulmastaan sekä tutkia ilmiötä niiden luonnollisissa ympäristöissä. Eskola ja Suoranta (2008) puolestaan nostavat esille laadullisen tutkimuksen yhteydet 1900-luvun alun sosiologisiin tutkimuksiin, erityisesti Chicagon koulukunnan piirissä syntyneisiin tutkimuksiin, joissa käytettiin paljon osallistuvaa havainnointia ja haastatteluja.

4.3 Aineiston keruu

Aineiston keräämisessä hyödynsin puolistrukturoitua haastattelurunkoa, jossa kysymykset keskittyivät vankien kokemuksiin vastuuvirkamiestyöskentelystä. Puolistrukturoitu haastattelu-menetelmä mahdollistaa syvällisen ja joustavan lähestymistavan tutkimusaiheeseen. Menetelmä antaa tutkijalle mahdollisuuden esittää etukäteen laadittuja kysymyksiä, mutta myös tuoda esille uusia kysymyksiä haastattelun aikana. Tämä mahdollistaa laajemman ymmärryksen haastateltavien kokemuksista. (Hirsjärvi & Hurme 2022.) Menetelmä soveltuu erityisesti monimutkaisten ja henkilökohtaisten aiheiden tutkimiseen, kuten vankien kokemukset vastuuvirkamiestyöskentelystä.

Haastattelujen toteuttaminen alkoi yhteydenotolla Kylmäkosken vankilan erityisohjaajaan, joka välitti vangeille laatimani saatekirjeen. (Liite 2). Saatekirjeessä kerrottiin opinnäyteydestä ja sen sisällöstä. Haastattelut pidettiin yksityisissä tiloissa Kylmäkosken vankilassa, jotta haastateltavat pystyivät kertomaan kokemuksistaan avoimesti ja luottamuksellisesti. Haastattelu oli vapaaehtoinen, eikä osallistujien nimiä käytetty missään vaiheessa tutkimuksessa. Ennen haastattelun aloittamista jokainen haastateltava allekirjoitti suostumuslomakkeen, jossa ilmoitettiin muun muassa, että haastattelu tullaan äänittämään. Jokainen haastattelu kesti 20-30 minuuttia ja ne toteutettiin yksityisesti. Haastattelut äänitettiin tutkimuksen tarkkuuden ja aineiston kattavuuden varmistamiseksi, ja tallenteet käsiteltiin

luottamuksellisesti tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti. Haastatteluihin osallistui yhteensä kahdeksan vankia.

Haastattelujen toteutuksessa on tärkeää luoda turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri, jotta haastateltavat kokevat voivansa puhua avoimesti. Tämä korostuu erityisesti tutkimusaiheissa, joissa käsitellään henkilökohtaisia ja arkaluontoisia kokemuksia, kuten vankien kuntoutusprosesseja. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja (2020) korostaa, että haastattelutilanteessa tutkijan on tärkeää olla sensitiivinen ja huolehtia siitä, että haastateltavan yksityisyys ja luottamuksellisuus säilyvät koko prosessin ajan. Haastattelut toteutettiin tiloissa, jotka takasivat yksityisyyden ja mahdollistivat vankien avoimen osallistumisen keskusteluun.

4.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä käytettiin teemoittelua, joka on yksi laadullisen tutkimuksen keskeisistä analyysimenetelmistä. Teemoittelussa aineisto jaotellaan sen merkitysisältöjen perusteella erilaisiin teemoihin, jotka nousevat esiin haastateltavien kertomuksista. Menetelmä mahdollistaa laajan ja syvällisen aineiston jäsentämisen, jolloin esiin tulevat merkitykset ja kokemukset voidaan järjestää ymmärrettävästi (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Analyysissä keskityttiin erityisesti siihen, miten vastuuvirkamiestyöskentely on vaikuttanut vankien turvallisuuden tunteeseen, kuntoutumiseen ja valmiuteen vapauteen.

Sisällönanalyysin avulla pyrittiin ymmärtämään, miten vastuuvirkamiestyöskentely vaikuttaa vankien kokemuksiin ja arkeen. Teemoittelun avulla aineistosta jäsennettiin keskeiset kokemukset ja teemat. Analyysin kautta tunnistettiin sekä myönteisiä että kielteisiä kokemuksia, ja tuotiin esiin mahdollisia kehitysehdotuksia vastuuvirkamiesmallin parantamiseksi.

Litteroidut haastattelut analysoitiin vaiheittain. Litteroidusta tekstistä kertyi yhteensä 32 sivua. Haastattelut litteroitiin Microsoft Word -ohjelmistolla sanelutoiminnon avulla, jonka jälkeen ne tarkistettiin ja korjattiin mahdollisten kirjoitusvirheiden osalta. Analyysiprosessissa haastatteluiden vastaukset käytiin huolellisesti läpi ja niistä nostettiin esiin toistuvat teemat. Käytin värejä erottelemaan tutkimusaiheisiin liittyvät kohdat sekä muut keskeiset seikat. Seuraavaksi alkuperäiset vastaukset yksinkertaistettiin ja muodostettiin alaluokkia, jotka johtivat laajempiin pääluokkiin. Pääluokat liittyivät suoraan tutkimuskysymyksiin, ja ne esiteltiin taulukkomuodossa, jossa kuvattiin alkuperäiset vastaukset, yksinkertaistetut versiot, alaluokat ja pääluokat. Pääluokkien määrittäminen oli erityisen vaativaa, sillä vastaukset olivat monessa kohtaa varsin samankaltaisia. Analyysin perusteella keskeisimmiksi teemoiksi nousivat vuorovaikutuksen laatu, vastuuvirkamiesten tuki ja ohjaus, koetut epäoikeudenmukaisuudet sekä kehitysehdotukset, joita vangit esittivät vastuuvirkamiestyöskentelyn parantamiseksi.

Pääluokka	Alaluokka	Yksinkertaistetut vastaukset	Toistuvat teemat
Vuorovaikutus vastuuvirkamiesten kanssa	Kohtaamiset ja ensivaikutelma	Moni ei tiennyt kuka/mikä vastuuvirkamies on. Kohtaamiset olivat pintapuolisia ja rajoittuneita	Epäselvyys vastuuvirkamiehen roolissa ja tehtävistä
	Tiedon saanti ja ohjaus	Vangit kokivat, ettei heitä perehdytetty kunnolla vankilan käytäntöihin. Usein tieto saatiin muilta vangeilta	Puutteellinen tiedotus ja ohjeistus
Tuki ja ohjaus	Arjen ongelmien ratkaisu	Vangit kokivat, etteivät saaneet riittävästi apua vastuuvirkamiehiltä, vaan heidän tuli selvittää asioita itsenäisesti	Riittämätön tuki arjen haasteissa
	Kuntoutus ja rangaistusajan suunnitelma (Ransu)	Suunnitelmat jäivät usein vankien vastuulle, eikä vastuuvirkamiehiltä tullut aktiivista tukea niiden edistämiseen	Vankien omavastuullisuus kuntouksessa
Koetut epäoikeudenmukaisuudet	Eri kohtelu ja suosiminen	Osa vangeista koki, että tietyt vangit saivat parempaa kohtelua ja nopeampaa pääsyä esimerkiksi lomille tai avotaloihin	Epätasa-arvoinen kohtelu

	Vartijoiden asenteet	Vangit kokivat, että osa vartijoista suhtautui heihin ennakkoluuloisesti tai vältti vuorovaikutusta	Negatiiviset asenteet ja etäisyyden pito
Parannusehdotukset	Parempi kommunikointi	Toivottiin, että vastuuvirkamiehet olisivat helpommin tavoitettavissa ja aktiivisempia keskusteluissa	Tarve paremmalle yhteydenpidolle
	Yksilöllisempi tuki	Ehdotettiin, että vankien tilanteet ja tarpeet otettaisiin paremmin huomioon suunnitelmissa ja ohjauksessa	Henkilökohtaisempi lähestymistapa

Taulukko 1: Esimerkkitaulukko sisällönanalysistä

4.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset periaatteet

Tutkimuksen luotettavuus perustuu aineiston keruun, analyysin ja tulosten raportoinnin tarkkuuteen ja huolellisuuteen. Laadullisen tutkimuksen kohdalla luotettavuus tarkoittaa ennen kaikkea uskottavuutta, vahvistettavuutta ja siirrettävyyttä. Uskottavuuden takaamiseksi tutkimusmenetelmät ja analyysi on valittu tutkimuskysymysten pohjalta ja toteutettu systemaattisesti, mikä mahdollistaa aineistosta esiin nousevien ilmiöiden luotettavan tarkastelun. Vahvistettavuus varmistetaan tutkimusprosessin vaiheiden huolellisella dokumentoinnilla ja läpinäkyvyydellä, kun taas siirrettävyys tarkoittaa tulosten sovellettavuutta samankaltaisiin tilanteisiin tai ympäristöihin (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden varmistaminen on ollut keskeinen osa tutkimusprosessia. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus perustuu aineiston huolelliseen keräämiseen, analyysiin ja tulosten objektiiviseen raportointiin. Tämän tutkimuksen kohdalla

luotettavuus on pyritty takaamaan systemaattisella menetelmällisellä lähestymistavalla, jossa tutkimuskysymykset, analyysi ja johtopäätökset perustuvat huolellisesti hankittuun aineistoon.

Eettisyys on ollut erityisen tärkeää, koska tutkimus kohdistuu vankilaympäristöön, jossa tutkimukseen osallistuvien henkilöiden anonymiteetti ja oikeudet tulee turvata tarkasti. Kaikki tutkimukseen osallistuneet vangit saivat kattavan informaation tutkimuksen tarkoituksesta, ja heidän suostumuksensa osallistumiseen hankittiin kirjallisesti. Osallistuminen oli täysin vapaaehtoista, ja vangeilla oli oikeus keskeyttää osallistumisensa missä tahansa vaiheessa ilman seurauksia. Koko prosessin aikana oli tärkeää huolehtia tutkimuksen luotettavuudesta ja eettisyydestä, erityisesti vankien anonymiteetin ja oikeuksien turvaamisen osalta. Haastateltavien näkökulmat toivat tärkeää tietoa vastuuvirkamiestyön kehittämiseksi ja vankien tukipalveluiden parantamiseksi, ja tutkimuksen kautta saadut havainnot voivat osaltaan edistää rikosseuraamusalan käytäntöjen kehittämistä.

Eettisistä periaatteista tutkimuksessa korostuvat osallistujien anonymiteetin ja luottamuksellisuuden säilyttäminen. Eettisesti laadukas tutkimus edellyttää, että osallistujille annetaan riittävästi tietoa tutkimuksen tavoitteista ja tarkoituksesta, ja heidän tulee antaa vapaaehtoinen suostumuksensa osallistumiseen. Tässä tutkimuksessa noudatetaan Hirsjärven ja Hurmeen (2022) suosittelemaa linjaa eettisistä käytännöistä, jossa tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja osallistujilla on oikeus keskeyttää osallistumisensa missä tahansa tutkimuksen vaiheessa ilman negatiivisia seurauksia.

Aineiston keruu ja käsittely on toteutettu tarkasti tietosuojaja- ja salassapitomääräyksiä noudattaen, jotta osallistujien yksityisyys ja turvallisuus säilyvät. Tietojen luottamuksellisuus on taattu analyysin ja raportoinnin vaiheissa siten, ettei osallistujien henkilöllisyyttä voi tunnistaa lopullisesta aineistosta tai tuloksista. (Hirsjärvi & Hurme 2022.) Haastatteluaineisto anonymisoitiin analyysivaiheessa, ja lisäksi aineisto hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Puolueettomuus ja kriittinen tarkastelu ovat keskeisiä tekijöitä tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden varmistamisessa. Tutkijan reflektiivisyys on olennainen osa eettisesti kestävästä tutkimuksesta: prosessin aikana tutkijan on arvioitava omaa asemaansa ja vaikutustaan tutkimuksen tulkintaan, jotta aineiston analyysi säilyy mahdollisimman objektiivisena ja tutkimus noudattaa tarkasti eettisiä periaatteita. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Tämä lähestymistapa tukee tutkimuksen luotettavuutta ja varmistaa, että sen tulokset tarjoavat paikkansapitävää ja hyödyllistä tietoa vankilan vastuuvirkamiestyöskentelyn kehittämiseksi vankilaympäristössä.

5 Tulokset

Tässä osassa esitellään tutkimuksen keskeiset löydökset ja havainnot. Tulokset on jaoteltu kolmeen pääaiheeseen, jotka käsittelevät vankien kokemuksia vastuuvirkamiestyöskentelystä Kylmäkosken vankilassa. Nämä aiheet ovat vuorovaikutus vastuuvirkamiesten kanssa, tuki ja ohjaus sekä parannusehdotukset. Jokaisessa osassa käydään läpi, miten vangit kokevat nämä tekijät ja mitä he toivovat parannettavan.

5.1 Vuorovaikutus

Vuorovaikutus vastuuvirkamiesten kanssa oli yksi keskeisimmistä teemoista, joka nousi esiin vankien kokemuksista tutkimuksen aikana. Vankien mukaan vastuuvirkamiesten rooli vankilassa oli monilla tavoin epäselvä, ja monet eivät aluksi tieneet, mitä vastuuvirkamies tarkalleen ottaen tekee. Tämä epäselvyys vaikutti negatiivisesti vuorovaikutuksen laatuun ja vankien kokemusmaailmaan, sillä epävarmuus omasta roolista ja tehtävistä heikensi luottamusta virkamiesten toimintaa kohtaan.

Mä en aluksi tiennyt, kuka se vastuuvirkamies on tai mitä hän tekee. Kukaan ei kertonut siitä mulle, vaan käytännössä opin asiat muilta vangeilta. (H1)

Haastatteluissa moni vanki kertoi, että heidän ensikohtaamisensa vastuuvirkamiehen kanssa oli pinnallinen eikä tarjonnut tilaisuutta syvälliselle keskustelulle. Tämä oli erityisesti havaittavissa, jos vastuuvirkamies oli uusi tai ei ollut vielä muodostanut vankilassa vakiintunutta roolia. Vankien mukaan kohtaamiset rajoittuivat usein vain perusasioiden käsittelyyn, eikä niissä ollut tilaa henkilökohtaisille keskusteluille, jotka voisivat edistää kuntoutusprosessia.

Se vaan selitti mitä paperissa luki, muttei kysynyt mitään mun tilanteesta. Iha ku olis ollu kiire muualle. (H2)

Useat vangit kokivat myös, että heidän vuorovaikutuksensa vastuuvirkamiesten kanssa jäi vähäiseksi, eikä se ollut säännöllistä. Heille ei aina selvinnyt, mihin he voivat tukeutua tai keeneen ottaa yhteyttä, jos he tarvitsivat apua tai ohjausta. Tämä teki vuorovaikutuksesta epäselvää ja vaikeutti vankien sopeutumista vankilaympäristöön.

Vangit kertoivat, että heidän kokemuksensa tiedonkulusta olivat osittain negatiivisia. Usein vangit kokivat, että he eivät saaneet tarvittavaa tietoa vankilan käytännöistä, säännöistä tai omasta kuntoutussuunnitelmastaan suoraan vastuuvirkamieheltä. Sen sijaan monet saivat tietonsa muilta vangeilta, jotka jakoivat omia kokemuksiaan ja tietojaan. Tämä toi mukanaan epävarmuutta ja epäluottamusta, koska tiedon lähteet olivat ei-virallisia, ja vangit eivät voineet olla varmoja siitä, kuinka paikkansapitävää saatu tieto oli. Monet vangit kokivat myös, että heidän saama ohjaus ei ollut riittävää. Vaikka ohjaus oli tärkeä osa vankien kuntoutusprosessia, se jäi usein pintapuoliseksi ja yleisluontoiseksi. Vangit olivat kaivanneet syvällisempää ohjausta, joka olisi kohdistunut heidän henkilökohtaisiin tarpeisiinsa ja haasteisiinsa.

Vankien mukaan ohjaus jäi usein liian yleiselle tasolle, eikä se ottanut huomioon yksilön elämänhistoriaa, tarpeita tai kuntoutusprosessin eri vaiheita.

Vankien kokemus vastuuvirkamiesten suhtautumisesta oli ristiriitainen. Osa vangeista koki kylmää ja etäistä kohtelua, mikä heikensi luottamusta virkamiehiin ja teki vuorovaikutuksesta välinpitämätöntä. Toiset vangit saivat myönteisempää kohtelua, mutta tämä kokemus vaihteli suuresti. Vangit toivoivat henkilökohtaisempaa ja empaattisempaa vuorovaikutusta, joka tukisi heidän sopeutumistaan vankilaelämään ja valmistautumistaan vapauteen. Monet vangit kokivat myös epätasapuolisuutta, sillä osa sai enemmän huomiota ja apua virkamiehiltä kuin toiset. Tämä epätasapuolisuus heikensi vankien luottamusta virkamiehiin ja heidän kokemukseen oikeudenmukaisuudesta. Roolien epäselvyys ja eriarvoinen kohtelu korostuivat erityisesti vankilan arjessa, jossa vuorovaikutus oli tiivistä, mutta epätasapainoista.

5.2 Tuki ja ohjaus

Vankien kokemus tuen ja ohjauksen saamisesta vastuuvirkamiehiltä oli moninainen. Moni vanki kertoi, että vastuuvirkamiehiltä ei saatu riittävästi apua arjen ongelmien ratkaisemisessa. Vangit kokivat, että heiltä ei kysytty tarpeeksi henkilökohtaisista haasteistaan, eikä heitä ohjattu kunnolla vankilan käytäntöihin tai kuntoutusprosessiin. Tämä johti siihen, että monet vangit joutuivat etsimään tietoa muilta vangeilta tai selvittämään asioita itse, mikä vähensi heidän mahdollisuuksiaan saada tarvitsemaansa tukea.

Erityisesti kuntoutukseen liittyvässä ohjauksessa vangit kokivat puutteita. Monet vangit kokivat, että vastuuvirkamiehet eivät olleet tarpeeksi aktiivisia heidän kuntoutusprosessissaan, ja että he jäivät liian usein yksin vastuuseen omasta kuntoutumisestaan. Vangit kaipasivat enemmän ohjausta ja tukea, erityisesti Rankka-aikataulujen (Ransu) ja kuntoutussuunnitelmien osalta, joita he kokivat jäävän usein oman vastuulleen ilman merkittävää tukea vastuuvirkamiehiltä.

Mä oon ollut tääl niin pitkään ja olisin kaivannu selkeempiä ohjeita siitä, mitä mun pitää tehdä päästääkseen kuntoutukseen. Nyt tuntuu, et se on ihan sattumanvaraista. (H7)

Tämän lisäksi vangit toivoivat selkeämpää ja henkilökohtaisempaa ohjausta, joka ottaisi paremmin huomioon heidän yksilölliset tarpeensa ja tilanteensa. Useat vangit ehdottivat, että vastuuvirkamiehet voisivat olla aktiivisempia ja tarjota enemmän tukea, joka vastaisi paremmin vankien elämän ja kuntoutuksen erityispiirteitä. He myös toivoivat, että virkamiehet olisivat helpommin tavoitettavissa ja osaisivat kuunnella heidän huoliaan ja tarpeitaan tarkemmin.

Tää koko vastuuvirkamiesjuttu on vaan nimellinen. Ei ne tee mitään, jos tekee, niin en oo huomannu. Kenenkään hommat ei tunnu toteutuvan niinku ne pitäs. (H8)

Mä en ees tiää, voinko mennä kysyy jotai, ku aina tuntuu et oon vaan tiel. (H4)

Vankien kokemukset tuen ja ohjauksen puutteista viittaavat laajempaan haasteeseen vankilan toimintakulttuurissa. Tuen saatavuuden epäjohtonmukaisuus ja vastuuvirkamiesten passiivisuus voivat heikentää vankien luottamusta järjestelmään ja vähentää heidän motivaatiotaan osallistua kuntoutukseen. Kun vangit joutuvat turvautumaan toisiinsa tai omaan arvailuunsa saadakseen tarvittavaa tietoa, syntyy epävirallisia käytäntöjä, jotka voivat johtaa väärinkäsitelyksiin ja epävarmuuteen. Jotta kuntoutus olisi tehokasta, tarvitaan järjestelmällisempää ja vankien tarpeet paremmin huomioivaa ohjausta, joka ei perustu sattumanvaraisuuteen, vaan selkeisiin, saavutettaviin ja johdonmukaisiin käytäntöihin.

5.3 Koetut epäoikeudenmukaisuudet

Osa haastateltavista koki epäoikeudenmukaisuuksia erityisesti vastuuvirkamiesten toiminnassa ja kohtelussa. Useat vangit kokivat, että tietyt vangit saivat parempaa palvelua ja nopeampaa pääsyä esimerkiksi poistumislualle tai avovankiloihin. Tämä eriarvoisuus saattoi johtua vastuuvirkamiesten erilaisista työskentelytavoista tai vankien yksilöllisistä taustoista, mutta siitä seurasi luottamuksen heikkeneminen vankilan järjestelmään. Tämä lisäksi osa haastateltavilta koki, että vastuuvirkamiesten asenteet vaihtelivat merkittävästi. Jotkut virkamiehet suhtautuivat vankeihin ennakkoluuloisesti tai pitivät etäisyyttä, mikä loi epävarmuutta ja turhautumista. Tällainen kohtelu vaikeuttaa vankien kuntoutumista ja lisää heidän kokemustaan epätasa-arvoisuudesta vankilassa. Luottamuksen puute ja epäoikeudenmukaisuuden kokemus voivat myös heikentää vankilan yleistä ilmapiiriä ja lisätä jännitteitä vankien ja henkilökunnan välillä.

Tuntuu, että joidenkin kanssa asiat hoituu nopeammin ja toiset jäävät ilman mitään vastauksia. (H1)

Jos joku vartija oikeasti välittää meistä ja juttelee, niin se siirretään pois, koska on liian ystävällinen. (H2)

Vangit kokivat epätasa-arvoa monin eri tavoin. Heidän kokemuksensa vaihtelevat riippuen siitä, millaista kohtelua he saavat virkamiehiltä, miten heidän tarpeensa huomioidaan ja millaisia mahdollisuuksia heillä on osallistua vankilan tarjoamiin palveluihin ja ohjelmiin. Yksi yleinen ongelma on, että vangeille ei anneta yhtäläisiä mahdollisuuksia osallistua kuntouttaviin toimenpiteisiin, mikä voi johtaa eriarvoisuuteen vapautumisen jälkeisessä sopeutumisessa. Yhdenmukaisempi ja avoimempi toimintakulttuuri voisi parantaa vankien kokemusta ja edistää heidän sosiaalista kuntoutumistaan.

5.4 Kehitysehdotukset

Vangit esittivät useita parannusehdotuksia vastuuvirkamiestyöskentelyn kehittämiseksi. Yksi keskeisimmistä ehdotuksista oli parempi vuorovaikutus vastuuvirkamiesten kanssa. Vangit toivoivat, että virkamiehet olisivat helpommin tavoitettavissa ja käytettävissä päivittäisissä keskusteluissa, jolloin he voisivat saada nopeasti apua ja ohjausta. He myös ehdottivat, että vastuuvirkamiesten tulisi olla aktiivisempia ja osoittaa enemmän henkilökohtaista kiinnostusta vankien tarpeisiin ja tilanteisiin. Tämä henkilökohtaisempi lähestymistapa nähtiin tärkeänä kuntoutusprosessin tukemisessa ja vankien sopeutumisessa vankilaelämään.

Ne voi tulla enemmän osastolle ja kysellä, et onko kellään mitään mielen päällä. (H2)

Toinen parannusehdotus liittyi vankien yksilöllisempään tuen tarjoamiseen. Vangit kokivat, että heidän henkilökohtaiset tarpeensa eivät olleet aina näkyvissä tai huomioitu suunnitelmissa ja ohjauksessa. Parannuksia toivottiin erityisesti kuntoutussuunnitelmien laatimisessa, sillä vangit kokivat, että suunnitelmat jäivät usein heidän vastuulleen ilman riittävää tukea. Vangit ehdottivat, että vastuuvirkamiesten tulisi ottaa huomioon vankien erityistarpeet ja räätälöidä tuki ja ohjaus heidän yksilöllisten tilanteidensa mukaan.

Ois hyvä, jos ne oikeesti seurais sitä ransu suunnitelmaa. Kukaan ei oo oikeesti kiinnostunut. (H8)

Vankilan johdolta toivottiin resursseja ja koulutusta, jotta vastuuvirkamiehet voisivat toimia entistä tehokkaammin. Lisää koulutusta vuorovaikutustaitojen ja konfliktinratkaisun osalta voisi parantaa vankilan työilmapiiriä ja auttaa luomaan turvallisemman ympäristön vangeille. Tällöin vastuuvirkamiehet pystyisivät tukemaan vankeja paremmin ja edistämään heidän kuntoutustaan.

Pitäis olla enemmän perehdytystä uusille vangeille, ettei tarvi arpoa, miten tääl kuuluu toimia. Nyt kaikki tieto tulee muilta vangeilta, eikä virkamiehiltä. (H7)

Vankien parannusehdotuksissa korostui myös virkamiesten rooli vankilan arjen hallinnassa ja sen sujuvuuden varmistamisessa. Vangit toivoivat, että virkamiehet eivät vain reagoisi ongelmatilanteisiin, vaan olisivat aktiivisesti läsnä arjessa, luoden ennaltaehkäisevästi positiivista ilmapiiriä. Tämä voisi vähentää jännitteitä ja konfliktitilanteita vankilan sisällä. Lisäksi vangit toivoivat selkeämpää ja avoimempaa tiedonkulkua virkamiesten ja vankien välillä, mikä voisi auttaa vähentämään epäselvyyksiä ja väärinkäsityksiä vankilan sääntöjen ja käytäntöjen suhteen.

6 Johtopäätökset

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimuksen keskeisiä löydöksiä ja niiden merkitystä vankien kokeuksiin vastuuvirkamiestyöstä. Tulokset osoittavat, että vastuuvirkamiestyö on merkittävä osa vankilan arkea, mutta siinä on kehittämistarpeita erityisesti vuorovaikutuksen, tuen ja ohjauksen sekä yksilöllisen huomioimisen osalta. Lisäksi tutkimus nosti esiin kokemuksia epätasa-arvoisesta kohtelusta ja tiedonkulun puutteista. Näihin seikkoihin kiinnittämällä huomiota voidaan parantaa vankien kuntoutusprosessia ja valmistautumista rikoksettomaan elämään.

6.1 Vastuuvirkamiestyön merkitys ja vuorovaikutuksen haasteet

Vastuuvirkamiestyö on vankilan toiminnan keskeinen osa, jonka tarkoituksena on edistää vankien hyvinvointia, turvallisuutta ja kuntoutumista. (Laine 2014). Vastuuvirkamiehet ovat vangin ensisijaisia tukihenkilöitä, joiden tehtävänä on ohjata vankia arjen haasteissa, auttaa rangaistusajan suunnitelman laatimisessa ja edistää hänen valmistautumistaan vapauteen. (Ylikomi 2020.)

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että vastuuvirkamiesten rooli koettiin vankien keskuudessa merkittäväksi, mutta samalla heidän toimintansa vaikutti vaihtelevan huomattavasti. Osa vangeista kertoi saaneensa säännöllisesti tukea ja ohjausta vastuuvirkamieheltään, kun taas toiset kokivat, ettei heidän virkamiehensä ollut helposti tavoitettavissa tai että keskustelut jäivät pinnallisiksi. Tämä epätasaisuus voi vaikuttaa vankien kuntoutumiseen ja heidän kokemuksiensa vankilassa viettämästään ajasta.

Keskeinen esiin noussut ongelma oli vuorovaikutuksen puute. Monet vangit kokivat, että vastuuvirkamiesten kanssa käydyt keskustelut rajoittuivat vain käytännön asioihin, kuten lomahakemuksiin tai rangaistusajan suunnitelmiin, eikä niissä käsitelty syvemmin vankien henkilökohtaisia tarpeita tai tulevaisuuden suunnitelmia. Tämä voi vaikuttaa negatiivisesti vankien kuntoutusprosessiin, sillä merkityksellinen vuorovaikutus voi tukea vangin muutosmotivaatiota ja valmistautumista rikoksettomaan elämään. Toinen keskeinen haaste liittyi tiedonkulkuun. Useat vangit kokivat, etteivät he saaneet riittävästi tietoa vankilan käytännöistä, rangaistusajan suunnitelmista tai tarjolla olevista palveluista suoraan vastuuvirkamiehiltään. Sen sijaan he joutuivat turvautumaan muihin vankeihin saadakseen tarvitsemansa tiedon. Tämä voi johtaa virheellisten tai ristiriitaisten tietojen leviämiseen ja heikentää vankien luottamusta vankilan henkilökuntaan.

Jotta vastuuvirkamiestyö voisi tehokkaasti tukea vankien kuntoutumista, vuorovaikutuksen laatua ja tiedonkulkua on parannettava. Vangit hyötyisivät enemmän säännöllisistä, henkilökohtaisista tapaamisista vastuuvirkamiestensä kanssa, joissa voitaisiin keskustella syvällisemmin heidän tilanteestaan ja tulevaisuuden suunnitelmistaan. Lisäksi tiedottamisen

selkeyttäminen ja vastuuvirkamiesten roolin kirkastaminen voisivat vähentää epävarmuutta ja parantaa vankien kokemusta vankilassa viettämästään ajasta. Rikosseuraamuslaitoksen mukaan dynaaminen turvallisuus ja läsnä oleva henkilökunta vaikuttavat merkittävästi vankien hyvinvointiin ja kuntoutumiseen (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

6.2 Tuen riittävyys ja epätasa-arvo

Tutkimuksessa ilmenee, että vastuuvirkamiesten tarjoama tuki ja ohjaus ovat vankien kuntoutumiselle keskeisiä, mutta niiden riittävydessä on merkittäviä puutteita. Vastuuvirkamiestyön tavoitteena on auttaa vankeja rangaistusajan suunnittelussa, arjen hallinnassa ja rikoksettomaan elämään valmistautumisessa. (Haverinen, Kuronen & Pösö, 2014.) Kuitenkin monet vangit kokivat, että heidän saamansa tuki jäi riittämättömäksi ja että vastuuvirkamiehet olivat usein passiivisia ohjauksessaan.

Erityisesti rangaistusajan suunnitelman (RANSU) toteutus nousi esiin ongelmakohtana. Monet vangit kokivat, että he jäivät yksin suunnitelmansa edistämässä, eikä vastuuvirkamies tarjonnut aktiivista tukea sen toteutuksessa. Tämä voi olla ongelmallista, sillä moni vanki tarvitsee selkeää ohjausta ja jatkuvaa kannustusta kuntoutusprosessinsa aikana. Ilman riittävää tukea vangit eivät välttämättä osaa tai jaksa hyödyntää vankilan tarjoamia mahdollisuuksia, mikä voi vaikuttaa negatiivisesti heidän tulevaisuuteensa vapautumisen jälkeen. (Kainulainen, & Saari 2021.)

Toinen merkittävä tutkimuksessa esiin noussut ongelma oli koettu epätasa-arvo vastuuvirkamiesten toiminnassa. Osa vangeista koki, että tietyt vangit saivat parempaa palvelua ja nopeampaa pääsyä esimerkiksi lomille tai avotaloihin. Tämä voi johtua joko vastuuvirkamiesten erilaisista työskentelytavoista tai vankien erilaisista lähtökohdista, mutta kokemus epäreilusta kohtelusta voi heikentää vankien luottamusta vankilan järjestelmään. Lisäksi osa vangeista koki, että vastuuvirkamiesten asenteet vaihtelivat ja että osa virkamiehistä suhtautui vankeihin ennakkoluuloisesti tai piti etäisyyttä. Tämä voi vaikuttaa kielteisesti vankien kokemuksiin vankilassa ja vaikeuttaa heidän sitoutumistaan kuntoutusprosessiin. Luottamuksen puute ja epäoikeudenmukaisuuden kokemus voivat myös lisätä vankien turhautumista ja heikentää vankilan ilmapiiriä. (Kainulainen & Saari, 2021; Pietikäinen 2018.)

Varmistamalla, että kaikki vangit saavat tasa-arvoista kohtelua ja että heidän yksilölliset tarpeensa huomioidaan, voidaan lisätä vastuuvirkamiestyön vaikuttavuutta. Vastuuvirkamiesten aktiivisempi osallistuminen vankien kuntoutukseen, selkeämpi ohjaus rangaistusajan suunnitelman toteuttamiseen sekä vuorovaikutustaitojen ja kulttuurisensitiivisyyden kehittäminen voisivat edistää oikeudenmukaista ja toimivaa vastuuvirkamiestyötä.

6.3 Vastuuvirkamiestyön kehittämisehdotukset

Vastuuvirkamiestyön kehittäminen edellyttää selkeämpiä toimintamalleja, jotta vangit saisivat yhdenmukaista ja riittävää tukea kuntoutumiseensa. Moni vanki koki epävarmuutta siitä, mitä vastuuvirkamieheltä voi odottaa, mikä saattaa vähentää heidän halukkuuttaan hakea apua. Yhtenäisemmät käytännöt ja selkeämmät ohjeistukset voisivat parantaa vastuuvirkamiestyön vaikuttavuutta ja lisätä vankien luottamusta järjestelmään.

Vuorovaikutuksen ja tiedonkulun parantaminen on keskeinen kehittämiskohde. Vastuuvirkamiesten ja vankien välisiä tapaamisia tulisi järjestää säännöllisemmin ja niissä tulisi käsitellä muutakin kuin pelkästään käytännön asioita, kuten lomahakemuksia tai rangaistusajan suunnitelmia. Keskustelujen tulisi tarjota mahdollisuus käsitellä vankien henkilökohtaisia haasteita ja tulevaisuuden suunnitelmia, mikä voisi lisätä heidän motivaatiotaan kuntoutua. Lisäksi vankilan sisäistä tiedonkulkua tulisi parantaa, jotta vangit saisivat oikeaa ja ajankohtaista tietoa ilman, että heidän täytyy turvautua epävirallisiin lähteisiin. Yksilöllisen tuen lisääminen voisi vahvistaa vankien sitoutumista kuntoutusprosessiin. Vastuuvirkamiesten tulisi ottaa paremmin huomioon vankien yksilölliset tarpeet ja tarjota aktiivisempaa ohjausta heidän tilanteensa mukaisesti. (Kainulainen & Saari 2021.) Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi henkilökohtaisempaa lähestymistapaa rangaistusajan suunnitelmien laatimisessa sekä tavoitteellista tukea vankilan tarjoamiin kuntoutusohjelmiin osallistumisessa.

Tasa-arvoisen kohtelun varmistaminen on tärkeää vankien oikeusturvan ja luottamuksen säilyttämiseksi. Kaikilla vangeilla tulisi olla samanlaiset mahdollisuudet saada tukea ja ohjausta riippumatta heidän taustastaan tai rikoshistoriastaan. Vastuuvirkamiesten työskentelytapojen yhtenäistäminen ja koulutuksen lisääminen voisivat edistää oikeudenmukaista kohtelua. (Rikosseuraamuslaitos 2020.) Erityisesti vuorovaikutustaitojen kehittäminen voisi auttaa varmistamaan, että vangit kokevat tulleen kuulluiksi ja kohdelluiksi tasavertaisesti. (Kainulainen & Saari 2021.) Kehittämällä vastuuvirkamiestyötä näillä osa-alueilla voidaan parantaa vankien kuntoutusmahdollisuuksia ja edistää heidän sopeutumistaan takaisin yhteiskuntaan. Yksilöllinen, johdonmukainen ja oikeudenmukainen tuki voi vaikuttaa merkittävästi vankien kokemuksiin vankilassa ja heidän mahdollisuuksiinsa elää rikoksetonta elämää vapautumisen jälkeen. (Rikosseuraamuslaitos 2023.)

7 Pohdinta

Tässä luvussa pohdin opinnäytetyöni etenemistä sekä sen aikana syntyneitä oivalluksia ja ammatillista kasvua. Käyn läpi, miten prosessi eteni eri vaiheissaan, mitä haasteita ja onnistumisia kohtasin sekä millä tavoin työskentely vaikutti omaan kehittymiseeni. Lopuksi tuon esiin

ehdotuksia jatkotutkimuksille, jotka pohjautuvat opinnäytetyöprosessin aikana tekemiini havaintoihin ja kokemuksiin.

7.1 Opinnäytetyön prosessi

Aiheen valinta sai alkunsa kiinnostuksestani rikosseuraamusalaa ja vankien kuntoutusta kohtaan. Olin jo aiemmin perehtynyt rikosseuraamusjärjestelmään opintojeni aikana ja havainnut, kuinka merkittävä rooli vankilan henkilökunnalla on vankien arjessa ja kuntoutuksessa. Erityisesti vastuuvirkamiesmalli kiinnitti huomioni, sillä sen tavoitteena on tarjota vangeille yksilöllistä ohjausta ja tukea rikoksettomaan elämään valmistautumisessa. Halusin selvittää, miten vangit itse kokevat vastuuvirkamiesten työn ja millaisia kehityskohteita he siinä näkevät.

Tutkimuksen päätin toteuttaa Kylmäkosken vankilassa, koska olen työskennellyt siellä vastuuvirkamiehenä noin kaksi ja puoli vuotta ja työskentelen siellä edelleen. Tämän kokemuksen kautta sain perusteellista tietoa vankilan toimintaympäristöstä sekä vastuuvirkamiesten työskentelystä käytännössä. Tämä henkilökohtainen kokemus herätti kiinnostukseni selvittää, miten vangit kokevat vastuuvirkamiestyön ja millaisia kehittämistarpeita he siinä näkevät. Kylmäkosken vankila valikoitui tutkimuskohteeksi myös sen vuoksi, että siellä on pitkään käytetty vastuuvirkamiesmallia, mikä mahdollistaa mallin arvioinnin sekä sen vaikutusten tarkastelun vankien näkökulmasta.

Opinnäytetyön toteutusprosessi eteni suunnitellusti ja noudatti laadullisen tutkimuksen periaatteita. Alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoituksena oli haastatella 8-10 vankia, ja lopulta haastatteluun ilmoittautui kahdeksan vankia. Aineistonkeruu toteutettiin puolistrukturoiduilla haastatteluilla, jotka mahdollistivat vankien kokemusten ja näkökulmien syvällisen tarkastelun. Haastattelut osoittautuivat toimivaksi menetelmäksi, sillä ne antoivat mahdollisuuden vapaamuotoiseen keskusteluun ja toivat esiin monipuolisia näkemyksiä vastuuvirkamiestyön vaikutuksista.

Tutkimusprosessi alkoi aiheen valinnalla ja tarkentamisella, minkä jälkeen aiheanalyysi jätettiin elokuussa 2024. Tämän jälkeen minulle nimitettiin opinnäytetyön ohjaaja, ja hänen kanssaan on käyty useita Teams-palavereita työn eri vaiheisiin liittyen. Ennen suunnitelmaseminaaria keräsin aineiston, joka sisälsi teoriapohjan ja taustatutkimuksen. Valmistelin ja dokumentoin aineiston huolellisesti, jotta tutkimussuunnitelmastani tulisi selkeä ja johdonmukainen. Marraskuussa 2024 järjestetyssä suunnitelmaseminaarissa esittelin tutkimussuunnitelmani ja sain palautetta sen kehittämiseksi. Suunnitelmaseminaarin jälkeen joulukuussa 2024, hain tutkimuslupaa rikosseuraamuslaitoksen kehittämisen ja ohjauksen vastuualueen strategiyksikön erityisasiantuntijalta, joka oli edellytys vankien haastattelujen toteuttamiselle vankilaympäristössä. Tutkimuslupa myönnettiin joulukuussa 2024. Haastattelut suoritettiin tammikuussa 2025, ja ne toteutettiin turvallisuusmääräykset huomioiden. Haastattelujen

jälkeen helmikuussa 2025 litteroin haastattelut, kirjoitin haastattelujen tulokset, johtopäätökset ja pohdinnan. Lopuksi opinnäytetyö viimeisteltiin ja jätettiin arvioitavaksi maaliskuussa 2025.

Opinnäytetyöprosessin aikana olen oppinut keräämään tutkimuksen kannalta oleellista tietoa ja merkitsemään lähdeviitteitä, mikä aluksi tuntui todella haastavalta. Tämä prosessi on kuitenkin auttanut minua kehittymään tutkijana ja ymmärtämään paremmin tiedonhankinnan tärkeyden. Olen oppinut valitsemaan oikeat lähteet ja arvioimaan niiden luotettavuutta, mikä on olennainen osa tieteellistä tutkimusta. Haastattelujen tekeminen oli myös opettava kokemus: opin, kuinka tärkeää on esittää kysymykset tarkasti ja selkeästi, jotta haastateltava ymmärtää, mitä häneltä kysytään, ja että minä puolestani saan tarpeeksi yksityiskohtaisia ja selkeitä vastauksia. Haastattelujen aikana ymmärsin, miten tärkeää on myös osata lukea haastateltavan reaktioita ja säilyttää avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri, jotta saisin parhaat mahdolliset vastaukset. Opettelin myös sen, kuinka tärkeää on osata muotoilla oikeita kysymyksiä ja kohdistaa niitä tutkimuskysymysten perusteella.

Tämä prosessi on auttanut minua kehittämään tutkimustaitojani ja ymmärtämään, miten tärkeää on laatia oikeat tutkimuskysymykset ja mitä niiden muotoileminen todella vaatii. Oikein muotoillut kysymykset ohjaavat koko tutkimuksen suuntaa, ja olen oppinut, kuinka paljon ajattelua ja tarkkuutta niiden luominen vaatii. Olen myös huomannut, kuinka tutkimuskysymysten täsmällisyys vaikuttaa siihen, kuinka helposti löydän vastauksia ja kuinka syvällisesti pystyn käsittelemään tutkimusaihetta.

7.2 Ehdotukset jatkokehitykselle

Tutkimuksen tulosten perusteella Kylmäkosken vankilan vastuuvirkamiestyön kehittämisessä on useita keskeisiä osa-alueita, joihin tulisi kiinnittää huomiota. Ensimmäinen merkittävä kehityskohde on vastuuvirkamiesten roolin selkeyttäminen ja vuorovaikutuksen parantaminen vankien kanssa. Monille vangeille ei ollut selvää, mikä vastuuvirkamiehen tehtävä on ja millaista tukea häneltä voi odottaa. Tämän vuoksi on tärkeää yhtenäistää toimintamalleja ja varmistaa, että vastuuvirkamiehet ovat helpommin tavoitettavissa sekä aktiivisesti läsnä vankien arjessa. Säännölliset tapaamiset, joissa käsitellään vankien henkilökohtaisia haasteita ja kuntoutussuunnitelmia, voisivat parantaa heidän luottamustaan järjestelmään ja tukea heidän valmistautumistaan rikoksettomaan elämään.

Toinen merkittävä kehitysehdotus liittyy vankien tasa-arvoiseen kohteluun. Tutkimuksessa nousi esiin kokemuksia siitä, että vangit eivät saaneet yhtäläisiä mahdollisuuksia tukeen ja ohjaukseen. Tämä voi johtua vastuuvirkamiesten vaihtelevista toimintatavoista tai ennakkoluuloista, jotka vaikuttavat heidän suhtautumiseensa eri vankeihin. Tasa-arvon varmistamiseksi on tärkeää kehittää yhdenmukaisempia käytäntöjä ja lisätä läpinäkyvyyttä päätöksenteossa. Lisäksi vastuuvirkamiesten koulutuksessa tulisi painottaa vuorovaikutustaitoja,

kulttuurisensitiivisyyttä ja kykyä kohdata vangit tasapuolisesti. Vankien osallistamista omaan kuntoutusprosessiin voitaisiin myös lisätä, jotta he kokisivat tulevansa kuulluiksi ja voisivat vaikuttaa enemmän rangaistusajan suunnitelmiinsa. Lisäksi tiedonkulun parantaminen on keskeinen kehityskohde. Monille vangeille ei ollut selvää, mistä he voivat saada ajankohtaista ja luotettavaa tietoa vankilan käytännöistä, säännöistä tai kuntoutusmahdollisuuksista. Tämä ongelma voitaisiin ratkaista esimerkiksi järjestämällä säännöllisiä infotilaisuuksia, joissa vastuuvirkamiehet käyvät läpi olennaisia asioita, sekä hyödyntämällä sähköistä asiointia vankien ja henkilökunnan välisessä viestinnässä.

Lopuksi myös vastuuvirkamiesten työhyvinvointiin tulisi panostaa. Työnohjaus ja riittävät resurssit ovat tärkeitä, jotta henkilöstö voi hoitaa tehtävänsä tehokkaasti ja jaksaa kohdata vangit yksilöllisesti ja empaattisesti. Vain hyvinvoiva ja motivoitunut henkilökunta voi tarjota vangeille tukea, joka todella edistää heidän kuntoutumistaan ja yhteiskuntaan paluutaan. Näillä kehitysehdotuksilla voidaan parantaa vastuuvirkamiestyön laatua, vahvistaa vankien kokemaa oikeudenmukaisuutta ja tukea heidän sopeutumistaan takaisin yhteiskuntaan.

Lähteet

- Council of Europe 2006. European prison rules. Viitattu 25.10.2024. https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2021/09/PRI_Short-guide-to-the-European-Prison-Rules_WEB.pdf
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Haverinen, R., Kuronen, M. & Pösö, T. 2014. Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus.
- Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2022. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Kainulainen, S. & Saari, J. 2021. Suomalainen vanki. Tampere: Vastapaino.
- Laine, M. 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Helsinki: Vastapaino.
- Rikosseuraamuslaitos 2015. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjaukset. Viitattu 20.09.2024. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/0D1bMQzPN/Turvallisuuslinjaukset_2015.pdf
- Rikosseuraamuslaitos 2020. Rikosseuraamuslaitoksessa turvallisuus lähtee vuorovaikutuksesta. Viitattu 20.08.2024. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2020/rikosseuraamuslaitoksessaturvallisuuslahteevuorovaikutuksesta.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2020. Rikosseuraamuslaitoksessa turvallisuus lähtee vuorovaikutuksesta. 3.3.2020. Viitattu 20.09.2024 <https://www.sttinfo.fi/tiedote/rikosseuraamuslaitoksessa-turvallisuus-lahtee-vuorovaikutuksesta?publisherId=2090&releaseId=69876068>
- Rikosseuraamuslaitos 2024a. Organisaatio. Viitattu 14.09.2024. <https://rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2024b. Arvot ja strategia. Viitattu 14.09.2024. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2024c. Kylmäkosken vankilan tulo-opas. Viitattu 31.10.2024. https://www.rikosseuraamus.fi/material/sites/rise_ja_rskk_yhteiset/dokumentit/rzzps0eav/Kylmakosken_vankilan_tulo-opas_2024.pdf
- Rikosseuraamuslaitos 2023. Sosiaalinen kuntoutus vankiloissa. Viitattu 14.10.2024. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/kuntoutus/arkielamantaidot.html#>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja. Viitattu 19.10.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- United Nations Office on Drugs and Crime 2015. Nelson Mandela Rules: United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. Viitattu 25.10.2024. https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Nelson_Mandela_Rules-E-book.pdf
- Vankeuslaki 767/ 2005. Viitattu 14.09.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Julkaisemattomat lähteet

Pietikäinen, P. 2018. Lähityöhanke.

Rikosseuraamuslaitokset laatimat ohjeet vastuuvirkamiesmallista.

Ylikomi, P. 2020. Vastuuvirkamies- toimintamalli vankilassa: Lähityö. Ohje.

Ylikomi, P. 2020. Vastuuvirkamies-toimintamalli vankilassa: vastuuvirkamies. Ohje.

Kuvat

Kuva 1: Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio. (Rikosseuraamuslaitos 2024a).	3
Kuva 2: Rikosseuraamuslaitoksen perustehtävät ja arvot. (Rikosseuraamuslaitos 2024).	5
Kuva 3: Dynaaminen turvallisuus. (Ylikomi 2020).....	11
Kuva 4: Vastuuvirkamies-toimintamalli vankilassa: vastuuvirkamies. Ohje. (Ylikomi 2020). ..	13
Kuva 5: Rikoksettomaan elämäntapaan valmentaminen. (Ylikomi 2020).	15
Kuva 6: Rikoksettomaan elämäntapaan valmentaminen. (Ylikomi 2020).	15

Taulukot

Taulukko 1: Esimerkkitaulukko sisällönanalyysistä	20
---	----

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko	36
Liite 2: Saatekirje tutkimukseen osallistuville	37
Liite 3: Suostumus opinnäytetyöhön osallistumiseen.....	38
Liite 4: Tutkimuslupahakemus	39
Liite 5: Opinnäytetyö sopimus	41

Liite 1: Haastattelurunko

Liite 1: Haastattelurunko

Haastattelukysymykset vastuuvirkamiestyöskentelystä ja kehitysehdotuksista

Teema 1. Perehdyttäminen ja tulohaastattelu

Miten koit ensimmäisen kohtaamisesi vastuuvirkamiehen kanssa vankilaan saapuessasi?

Miten sinut perehdytettiin vankilan sääntöihin ja arkeen?

Miten vastuuvirkamies tuki sinua vankilaan sopeutumisessa tulovaiheessa?

Millaisia keskusteluja kävit vastuuvirkamiehen kanssa tulohaastattelun aikana?

teema 2. Yhteistyö vastuuvirkamiehen kanssa

Millä tavoin vastuuvirkamies osallistuu rangaistusajan suunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen?

Miten vastuuvirkamies on auttanut sinua ymmärtämään rangaistusajan suunnitelman tavoitteita?

Miten vastuuvirkamies on ollut mukana auttamassa sinua päivittäisten ongelmien ratkaisemisessa?

Voitko kertoa esimerkin tilanteesta, jossa vastuuvirkamies on ollut keskeisessä roolissa edistämässä kuntoutustasi?

Teema 3. Kehitysehdotukset

Millaisia käytäntöjä mielestäsi pitäisi kehittää tai muuttaa?

Miten tulohaastattelua ja perehdyttämistä voisi kehittää, jotta ne tukisivat paremmin vankien sopeutumista ja tarpeita?

Miten vuorovaikutusta vankien ja vastuuvirkamiesten välillä voisi parantaa?

Liite 2: Saatekirje tutkimukseen osallistuville

Saatekirje tutkimukseen osallistuvalla

Osallistumiskutsu opinnäytetyötutkimukseen

Opiskelen Laurea-ammattikorkeakoulussa rikosseuraamusalan sosionomiksi, ja teen opinnäytetyötäni aiheesta Vankien kokemukset vastuuvirkamiestoiminnasta Kylmäkosken vankilassa. Tavoitteena on tutkia vastuuvirkamiestoiminnan vaikutuksia vankien arkeen, kuntoutumiseen ja valmistautumiseen vapauteen. Haluan myös kartoittaa vankien näkemyksiä siitä, miten vastuuvirkamiestoimintaa voisi kehittää.

Tutkimuksen keskeisenä osana ovat haastattelut, joihin tarvitsen 8-10 osallistujaa. Haastattelut tarjoavat mahdollisuuden jakaa omia kokemuksianne ja mielipiteitänne aiheesta. Osallistumalla voitte antaa arvokasta tietoa, joka voi edistää vankilan toiminnan kehittämistä.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja tapahtuu haastatteluilla vankilassa. Haastatteluun voi ilmoittautua joko täyttämällä asiointilomakkeen tai lähettämällä viestin Doriksen kautta Hanna Kallioluomalle.

Tärkeää tietoa osallistumisesta:

- Osallistuminen on täysin vapaaehtoista, ja voitte keskeyttää osallistumisenne missä tahansa vaiheessa ilman perusteluita.
- Kaikki haastatteluaineisto käsitellään luottamuksellisesti, eikä henkilöllisyyttänne voida tunnistaa valmiista opinnäytetyöstä.
- Haastatteluaineisto (äänitykset) hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua.

Suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta

Suostumus antaa opinnäytetyön tekijälle, Camilla Sepälle, luvan käyttää haastattelussa kerättyä aineistoa yksinomaan opinnäytetyön laatimiseen. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Opinnäytetyössä ja sen prosessin aikana haastateltavan nimeä ei käytetä. Aineisto käsitellään luottamuksellisesti ja säilytetään siten, ettei se päädy ulkopuolisille. Aineisto hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua.

Haastattelussa esille tulleita kokemuksia, kehitysideoita, kertomuksia ja näkökulmia saa käyttää opinnäytetyötä varten. Valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseus-tietokannassa. Kaikki saatu tieto ja materiaali säilytetään luottamuksellisesti, ja niitä käytetään ainoastaan opinnäytetyön tekemiseen. Ennen haastattelua jokainen osallistuja allekirjoittaa erillisen kirjallisen suostumuksen, jolla hän vahvistaa osallistumisensa ja hyväksyy aineiston käytön tutkimuksessa.

Liite 3: Suostumus opinnäytetyöhön osallistumiseen

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUMISEEN

Laurea-ammattikorkeakoulu, Tikkurilan kampus
 Sosionomi, Rikosseuraamusala
 Opinnäytetyö

Opinnäytetyö toteutetaan noudattaen tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemää hyvää tieteellistä käytäntöä. Olen saanut kirjallista tietoa Olen saanut kirjallista tietoa opinnäytetyön sisällöistä, sen tavoitteista sekä nähnyt opinnäytetyöhön liittyvät teemahaastattelun teemat ja/tai kysymykset.

- Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan opinnäytetyön haastatteluun
- Henkilötietoja ei kerätä, joten tutkimusrekisteriä ei synny
- Antamiani vastauksia ei voi yhdistää minuun jälkikäteen opinnäytetyön kirjallisessa tuotoksessa
- Kaikki vastaustiedot ovat luottamuksellisia

Minulle on selvitetty opinnäytetyön tarkoitus ja siinä käytettävät tiedonkeruun (kuten haastattelu/videointi/valokuvaaminen/ääninauhointeet) ja tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa antamiani tietoja ja tiedonkeruussa saatua materiaalia (kuten videointi/valokuvaaminen/ääninauhointeet) käytetään kyseisen opinnäytetyön tarpeisiin sekä sen loppuraportointiin/esittämiseen. Voin halutessani keskeyttää opinnäytetyöhön osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.

Päiväys ja paikka _____

Opinnäytetyöhön osallistuvan haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus ja nimenselvennys

(Vastaajien tiedot eivät tule näkyviin, suostumuslomakkeet kansioidaan ja säilytetään lukitussa tilassa).

Liite 4: Tutkimuslupahakemus

Tutkimuslupahakemus

1 (2)

14.12.2024

Tutkimuslupahakemuksen tulee sisältää ainakin seuraavat seikat.
Tarvittaessa voit antaa lisätietoja liitteessä

<i>Nimi: Camilla Seppä</i>	
<i>Tehtävä/virka-asema/oppiarvo: Vartija</i>	
<i>Osoite:</i>	
<i>Puhelinnumero:</i>	
<i>Sähköposti: camilla.seppa@om.fi</i>	
<i>Päiväys: 14.12.2024</i>	
<i>Työn [tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkotutkinnon] tekijä/t:</i>	<i>Camilla Seppä</i>
<i>Koulutusohjelma/ korkeakoulu/ yliopisto:</i>	<i>Laurean ammattikorkeakoulu / Rikosseuraamusalan sosionomi</i>
<i>Toimipiste:</i>	<i>Tikkurila</i>
<i>[tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkotutkinnon] Ohjaaja/ohjaajat:</i>	<i>Joona Högnäs</i>
<i>Työn/tutkimuksen nimi:</i>	<i>Vankien kokemukset vastuuvirkamies toiminnasta Kylmäkosken vankilassa</i>
<i>Tavoitteet/ tutkimusongelma:</i>	<i>Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia vankien kokemuksia vastuuvirkamiestyöskente- lystä Kylmäkosken vankilassa. Erityisesti tarkastellaan, kuinka vastuuvirkamiesten tarjoama tuki ja ohjaus vaikuttavat vankien tunnetiloihin, asenteisiin ja käyttäytymiseen. Kuntoutumis- prosessi ei perustu vain fyysiseen ympäristöön, vaan myös siihen, kuinka vangit kokevat saamsa tuen ja miten se auttaa heitä sopeutumaan ja valmistautumaan elämään vapautumisen jälkeen.</i>
<i>Tarvittavien tietojen / aineistojen määrittely: Tarkka raja- us mitä tietoja tarvitaan, missä tiedostomuodossa ne tarvitaan ja miten tiedot toimitetaan tutkimusluvan hakijoille:</i>	<i>Tarvittavat tiedot</i> <i>Vankien tiedot (ROTI):</i> <ul style="list-style-type: none"> <i>Henkilöitä, jotka ovat olleet mukana vastuuvirkamiestoiminnassa.</i> <i>Osallistujat rekrytoidaan vapaaehtoisuuteen perustuen.</i> <i>Aineistoa koskevat rajaukset:</i> <ul style="list-style-type: none"> <i>Vankien yleiset kokemukset vastuuvirkamiestyöskentelystä.</i>

Laurea-ammattikorkeakoulu

Tutkimuslupahakemus

2 (2)

14.12.2024

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ei kerätä henkilökohtaisia tietoja, jotka voisivat johtaa yksilön tunnistamiseen.</i> <p><i>Aineiston muoto ja toimitustapa:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Haastattelumateriaali (äänitiedostot/litteenoinnit) PDF- tai Word-muodossa</i> • <i>Mahdolliset kirjalliset dokumentit toimitetaan PDF- tai Word-muodossa.</i> • <i>Säilytys: suojattu USB-muisti tai muu turvallinen tallennusmedia.</i> <p><i>Eettiset ja juridiset näkökulmat:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Vankien suostumus kerätään kirjallisesti ennen haastattelua.</i> • <i>Aineisto anonymisoidaan analyysin yhteydessä, eikä yksittäisiä henkilöitä voida tunnistaa tutkimusraportista.</i> 						
<i>Aikataulu (noin kahden kuukauden tarkkuudella):</i>	<i>Tammi-helmikuu 2025</i>						
<i>Liitteet (edellytetään: tutkimussuunnitelma, kyselylomake, teemahaastattelurunko, tietosuojaseloste, jne.):</i>	<i>Opinnäytetyö suunnitelma, sis. haastattelurunko</i>						
<i>Päätöksentekijä täyttää Laureassa</i>	<table border="1"> <tr> <td><i>Tutkimuslupa myönnetään</i></td> <td>☒</td> <td><i>Tutkimuslupaa ei myönnetä</i></td> </tr> <tr> <td><i>Perusteet</i></td> <td colspan="2"></td> </tr> </table>	<i>Tutkimuslupa myönnetään</i>	☒	<i>Tutkimuslupaa ei myönnetä</i>	<i>Perusteet</i>		
<i>Tutkimuslupa myönnetään</i>	☒	<i>Tutkimuslupaa ei myönnetä</i>					
<i>Perusteet</i>							
<i>Päätöksentekijä nimi ja päivämäärä</i>							

Tutkimusluvun myöntämisen ja tietojen/aineiston luovuttamisen ehtona on se, että tutkimuksen/selvityksen tekijä sitoutuu huolehtimaan tietojen käsittelystä ottaen huomioon henkilötietojen käsittelyä ja yksityisyyden suojaa koskevan lainsäädännön. Tutkimuksen/selvityksen tekijä on velvollinen käyttämään tietoja/aineistoa luottamuksellisesti ja ainoastaan tämän tutkimuksen/selvityksen tekemiseksi sekä turvaamaan tarkastelemiensa henkilöiden intimitettiin ja anonymiteetin. Tutkimuksen/selvityksen toteuttamisen jälkeen aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla.

Jos tutkimuksessa syntyy henkilötietoja koskeva rekisteri, tulee liitteenä olla myös EU:n yleisen tietosuojasetuksen 13 ja 14 artiklojen mukainen tietosuojaseloste. Tarvittaessa hakemuksen liitteenä tulee olla myös tutkimuseettinen ennakoarviointilausunto.

Tutkimusluvun hakija toimittaa myöntelyn päätöksen henkilölle, joka vastaa aineiston luovuttamisesta Laurea-ammattikorkeakoulun sovelluksesta. Tässä yhteydessä tutkimusluvun saanut sopii myös esim. kyselyjen lähettämisen käytännön toteuttamisesta.

Liite 5: Opinnäytetyö sopimus

Opinnäytetyösopimukseen liittyvät konkreettiset ohjeet kirjoitetaan kampuskohtaisesti tämän sopimuksen alkuun.

Opiskelija(t): Camilla Seppä
Opinnäytetyön hanke:
Opinnäytetyön aihe ja tarkoitus: Vankien kokemukset vastuuvirkamiesmallista ja sen toiminnasta: Haasteet ja kehitysehdotukset. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää vankien kokemuksia Kylmäkosken vankilassa toimivasta vastuuvirkamiesmallista. Tarkoituksena on tunnistaa mahdolliset haasteet, joita vangit kohtaavat vastuuvirkamiesmallin toiminnassa, ja ehdottaa kehitysehdotuksia näiden haasteiden ratkaisemiseksi.
Opinnäytetyön yhteys hankkeen tavoitteisiin:
Opinnäytetyön keskeiset käsitteet ja alustava viitekehys:
Keskeiset lähteet:
Opinnäytetyön menetelmät: Tutkimusmenetelmä toteutustapa: Tutkimuksessa hyödynnetään kvalitatiivista lähestymistapaa, ja aineistokeruumenetelmänä käytetään teema haastattelua vankien kokemusten keräämiseksi. Haastattelut toteutetaan anonyymiteetin varmistamiseksi.
Opinnäytetyön alustava aikataulu: Haastattelut tammi-helmikuussa 2025.
Työelämäkumppanin rooli opinnäytetyössä (mahdollistaa opinnäytetyön toteuttamisen esim. monisteet, postitus, tilat ym. materiaaliset asiat):
Tulosten julkaiseminen ja levittäminen työelämään:

**Vakuutus siitä, että opiskelija
sitoutuu noudattamaan tutkimuseettisiä periaatteita opinnäytetyössä:**

Olen tietoinen siitä, että terveys- ja sosiaali-alan opiskelijana opinnäytetyön tekemiseen sovelletaan vaihtolovelvollisuutta, josta on säädetty mm. Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812/15 §) ja Laissa terveydenhuollon ammattihenkilöistä (1994/317 §). En saa sivullisille luvatta ilmaista yksityisen henkilön tai perheen tietoja, josta olen opinnäytetyön perusteella saanut tiedon. Sitoudun pitämään tiedonhankinnan yhteydessä saamani yksittäisiä henkilöitä koskevat tiedot luottamuksellisena. Salassapitovelvollisuus säilyy opintojen loppumisen jälkeen.

Noudatan tiedonhankinnassa ja aineiston käsittelyssä luottamuksellisuutta ja totuudellisuutta. Kiinnitän erityistä huomiota siihen, ettei opinnäytetyöstä koidu mitään haittaa siihen osallistuville henkilöille. Noudatan toiminnassani Laurean tutkimuseettisiä ohjeita.

Ohjausta koskevat sopimukset:**Allekirjoitukset**

	Aika	Paikka	Allekirjoitus
Opiskelija(t):	13.09.2024	Pirkkala	C.Seppä
Ohjaaja(t):			
Työelämän edustaja(t):	10.10.2024	Kylmäkoski	Juha Eriksson apulaisjohtaja

Tästä sopimuksesta luovutetaan yksi kopia kaikille osapuolille (opiskelija, ohjaaja, työelämän edustaja).
Konkreettiset ohjeet voidaan lisätä kampuskohtaisesti opinnäytetyöprosessin mukaisesti.